

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXI рік видання. № 328, жовтень, 2021

Пізня осінь,
Володимир ГЛЕБА

*І ружому навчається,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шибанко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Кідешук, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Чернівецька румунськомовна рецепція Міхая Емінеску*
- ❖ 2021 – рік Лесі Українки:
 - «Камінний господар» Лесі Українки
- ❖ *Українська поезія в інтерпретації Івана Ковача*
- ❖ *Лебедине підбите крило (Оповідання)*
- ❖ *Легенда з далекого минулого*
- ❖ *Іван Багряний (до 115 роковин від дня народження)*
- ❖ *Тарас Шевченко: «Княжна» – символ духовної чистоти жінки*
- ❖ *Із книжкового потоку – 2020*
- ❖ *V Національний фестиваль-конкурс мистецтв «Юні українські таланти»*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (LXX)*
- ❖ *«Настає час, і люди повертаються туди, звідки вони пішли...» (Інтерв'ю)*
- ❖ *Письменницькі рефлексії Василя Кліма*
- ❖ *Кульгавий танцюрист (Оповідання)*
- ❖ *Синьо-зелена вода (Оповідання)*
- ❖ *Пацієнтка (Уривок з новели)*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Християнські читання «Гірчичне зерно» (Оповіді про основи християнського віровчення)*

Іван РЕБОШАПКА

Чернівецька румунськомовна рецепція Міхая Емінеску

Світлій пам'яті Григорія Кригана (15.X.1941 – 21.IX.2021)

Ясських цінителів творчості Міхая Емінеску глибоко вражає широке його сприйняття у Чернівцях. Старший викладач-лектор Кафедри румунської й класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, бувша випускниця Ясського університету імені Александра І. Кузи Феліція Вринчану, наприклад, зізнається, що її «дуже приємно вразила любов і відкритість до Емінеску в Чернівцях. Тут Емінеску живе не тільки в книгах, а й у душах його читачів» («...am rămas surprinsă în mod foarte plăcut (...) de dragostea și deschiderea față de Eminescu la Cernăuți. Aici Eminescu nu trăiește doar în cărți, ci și în sufletele cititorilor săi»¹).

Значно глибшою є думка ясського літературознавця, головного редактора журналу «Cronica» («Хроніка») і директора однойменного видавництва, Валерія Станку, який поряд з Яссами іншим «емінесківським містом» вважає Чернівці, які «були його матрицею, запліднили і змодельовали його душу». Прибувши до Чернівців, Станку «відчув, що живе під знаменням Емінеску так, як живете й ви» («Cernăuțiul (...) i-a fost matrița, i-a plămădit și i-a modelat sufletul». «Sosind la Cernăuți, (Stancu) a simțit că trăiește sub semnul lui Eminescu, așa cum trăiți și dumneavoastră»²).

У попередніх статтях ж. «Наш голос» була широко представлена рецепція Міхая Емінеску буковинськими, переважно чернівецькими українськими літературознавцями, письменниками, діячами культури й читацькою громадськістю. Без представлення Чернівців як «емінесківського міста», картина вагомості чернівецької румунськомовної рецепції мистецької сутності найбільшого румунського поета усіх часів Міхая Емінеску, включно й Чернівців-рецептора, картина поетової перманентності й тяглості у свідомості й творчості українських та однокровних письменників у Буковині-«благословенній землі», як вважав її один з авторитетних знавців емінесківської творчості Перпессіціус, була б далеко неповною.

Для зацікавлених цим питанням читачів сугеруючо-запобіжним засобом поповнення односторонньої картини чернівецької рецепції Міхая Емінеску зразково служить надрукована 2009 року книга румунськомовного чернівецького прозаїка, публіциста й перекладача, члена письменницьких спілок України, Румунії та Республіки Молдова, удостоєного премією товариства буковинських письменників імені М. Емінеску, золотою медаллю українських журналістів Григорія Кригана (Grigore Crigan) «Cea mai curată lacrimă a noastră» («Пречиста сльоза наша»), присвячена Міхаєві Емінеску, яка об'єднує статті й інтерв'ю, взяті протягом років у науковців, письменників, журналістів, вузівських викладачів й читачів, а також роздуми автора книги про творчість Міхая Емінеску, – яка, на його думку, є найдорожчим скарбом румунської духовності, – за яку автора удостоєно преміями у містах Сучава та Ботошани, в останньому місті й за книгу «M. Eminescu. Teiul de argint» («М. Емінеску. Срібна липа»), іншими преміями у містах Бістріца Несеуд та Бакеу.

У двомовній чернівецькій рецепції Міхая Емінеску одностайно виявлена цінність поетової творчості, а його національна приналежність, на перший погляд, формально відзначена по-різному, але в дійсності – конвергентно-синонімічно: в українських рецептивних матеріалах – «сином двох народів» (в інтерв'ю «М. Емінеску – син двох народів»: [Інтерв'ю з Ген. Консулом Румунії в м. Чернівці про відзначення 155-річчя з дня народження поета «Дні Міхая Емінеску в Чернівцях»//«Буковинське віче». – 2005. – 21 січня], «румунським Шевченком з Буковини» [Ірина Губанова, *Шевченко з Буковини* //«Друг читача», 7/17/2019], автохтонно-усиновлено «буковинським Лучафером» [у публікації «Буковинський Лучаферул. Чернівці у долі письменника: цікаві факти із життя Міхая Емінеску». – Чернівецька обласна бібліотека для дітей. – Чернівці, 2000]).

(Продовження на 4 с.)

1 Felicia Vrâncianu, «Am rămas surprinsă de dragostea și deschiderea față de Eminescu la Cernăuți». Interviu. – Надрук. У виданні: Grigore Crigan, «Cea mai curată lacrimă a noastră». Interviuuri, tablete și articole. – Cernăuți, «Misto», 2009. – P. 105.

2 Valeriu Stancu, «Un Eminescu se naște o singură dată în istoria unui neam». Interviu. Надруковане у вищезгаданому виданні Григорія Кригана, с. 120.

Чернівецька румунськомовна рецепція Міхая Емінеску

(Продовження з 3 с.)

А в об'єднаних у книзі Кригана румунських інтерв'ю й авторських есе Емінеску представлено як «найдорожчий скарб румунської духовності», проявленої в Буковині, підкреслює у своїй передмові до книги Кригана Штефан Броаска (Ștefan Broască, *Poetul ca «o întreagă provincie românească»* – «Поет як ціла румунська провінція») – «не так географічно, як в духовному просторі» («...spațiu nu atât geografic, cât spiritual»), який відіграв свою роль у становленні румунської культури й літератури та у формуванні художньої й громадянської свідомості Поета» («...rolul avut pentru cultura și literatura românească și în formarea conștiinței artistice și civice a Poetului»), якого сучасні буковинські румунськомовні письменники наслідують не лише як претекст заявлення вірності й приналежності духовно відмінному просторові, глибинній історії й величю минулого, а й як спонукальне його продовження (...) – «випробуванням живучості й автентичності пройняття національним в житті» («...nu doar (ca) pretext pentru o declarație de credință la un spațiu spiritual distinct, cu istorie adâncă, cu trecut mare, ci și un imbold la perpetuare (...), o probă de vitalitate și autenticitate a trăirii naționale»).

Пройняття найдорожчими Емінесковими скарбними цінностями наявне в узятих Григорієм Криганом інтерв'ю від румунських письменників та літературознавців Буковини, зокрема Чернівців, наприклад, від поета, публіциста, перекладача та культуролога, члена письменницьких спілок України, Республіки Молдова та Румунії, удостоєного міжнародної премії імені І. Франка, премій імені Д. Загула та С. Воробкевича, премій румунських письменників імені М. Стрейнула та М. Емінеску, Мірчі Лютика (Mircea Lutic), для якого Міхай Емінеску – це «Палаюче вогнище свідомості нашого народу» («Rugul Aprins al conștiinței noastre ca neam»), який «надає генераціям продовжуючу наснагу» («...ce dă generațiilor vigoarea continuității»), «він визначає нашу онтологічну й культурну суть найвищим ступенем» («El ne definește esența ontologică și culturală în cel mai înalt grad»), будучи «однією з етнічних барв нашої народності» («...culoarea ființei noastre etnice»), чим забезпечує «нашу тривалість у хронопросторі» («e sursa noastră de dăinuire în cronospațialitate»).

На незабутніх наших лекціях професор всесвітньої літератури Бухарестського університету академік Тудор Віяну стосовно Міхая Емінеску повторював: наскільки він – поет національний, в тій же мірі він – всесвітній (універсальний).

Міхай Емінеску, по-друге, відзначає Мірча Лютик, – це ключ верхів'я румунської літературної естетики («...e cheia de boltă a esteticii noastre literare»), «що я відчував уже тоді, коли тільки пробував відшукувати смисл життя в літературі» («Încă de pe când doar abia încercam să ciugulesc prin litere rosturile lumii»), зізнається Лютик, «Емінеску був мені зразком втілень в поезії, магом звукових гармоній (...), тауматологом окриленого дієслова казкових літаючих істот» («Eminescu a fost pentru mine model de întrupare în poezie, un mag al armoniilor sonice (...), un taumatolog al verbului cu aripi de zburătoare din basme»), і «постійно відчував потребу ідентифікуватися з ним» («...am simțit mereu și mereu o stringentă nevoie de a mă identifica cu el și prin el»). Провідником, зізнається Лютик, був підкріплюючий його вірш історичної віри, упевненості в наше майбутнє. Ці поетові відчуття похудожньому виражені у перекладеній українською мовою Колодієм поезії Мірчі Лютика «Емінеску», в якій він зображує Міхая Емінеску як втілення історії румунського народу, починаючи від «Дакиї-святини», далі – від «земель [воєвод] Мірчі та Штефана» («moșia mircească-ștefană»), аж до наших днів, коли впродовж часу румуни на території між «Вічними Карпатами», «морем безкраєм», «Дністром і Тисою» здобули «королівство любові», «встановили свою долю світлом майбуття» завдяки Міхаєві Емінеску-«християнському Духові», «Емінескові-мечуй шаблі», який їх спонукує і жде споконвічного прекрасного звершення» («săvârșirea din veacuri, măiastră»).

Багатоетнічний та, імпліцитно, багатокультурний (буковинський) простір, відзначає Мірча Лютик, «натхнув (йому) потребу наближення (...) емінесківської творчості до художнього габітусу інших народів, особливо української літератури, і він подав ідею Віталію Колодієві перекласти на мову Тараса Шевченка поему Емінеску «Лучафер», будучи ефективно причетним до перекладацького процесу, який творчою співпрацею завершився «не звичайною іншомовною версією, а твором високої естетичної величності». Інтерв'ю Віталія Колодія з книги Григорія

Кригана можна вважати своєрідним діалогічним продовженням проблеми українськомовної/румунськомовної чернівецької рецепції Міхая Емінеску. Посилаючись на мою, оцінює він, «змістовну монографію» «*Individualitatea clasicilor*» («Індивідуальність класиків», 1997 р.), цитує мій тодішній 25-річної давнини підсумок, з якого виводить висновок: «поки що немає перекладів, які б представляли Міхая Емінеску повністю», і порядком заперечення наводить приклад його перекладу поеми «Луча-фер», запитуючись, чи я читав його. У моїй монографії 1997 року було взято до уваги існуючі до того року лише дві добірки українських перекладів з Емінеску, 1952 і 1974 років. Я, правда, читав переклад поеми Колодія, також переклади Стриженюка, Володимира Пояти й початок поеми у перекладі Богдана Мельничука і все доступне мені в материкових журналах, перекладацькі підсумки увів у відповідний розділ нової монографії, яку тепер допрацьовую.

Однокровний земляк Мірчі Лютика, член письменницьких спілок України, Республіки Молдова та Румунії, удостоєний понад десятих премій, в тому числі й премій імені М. Емінеску, Н. Стенеску, Румунської Академії, диплома та Вшановуючої медалі «М. Емінеску» Президента Румунії та Міністерства культури Румунії, поет й культуролог Васіле Терезяну називає Міхая Емінеску «джерелом очищення наших душ» («...izvor întru purificarea sufletelor noastre»). Його визначення дуже близьке, майже дослівне із визначенням скульптора Дмитра Горшковського: Міхай Емінеску – це «Гірське джерело, яке ніколи не висихає», тому, домислює проникливий читач, водою якого освіжившись, люди набувають наснаги, в чому слід вбачати метафоричний смисл «напоювання» однокровних громадян скарбно-повчально-спонукальними «струменями» «джерела»-творчості Міхая Емінеску-діючої Біблії, як уважає кишинівський академік Михайл Чимпой стосовно зокрема румунів, які живуть поза межами батьківщини й повинні зберегти себе вірою і мовою («Pentru noi, adică români din afara Țării, Eminescu este o Biblie lucrătoare, și trebuie să ne păstrăm prin credință și limbă»).

У книзі Кригана наведені й інтерв'ю інших румунськомовних буковинських письменників, в яких вони

своєрідними оцінюваннями увиразнюють неповторну мистецьку сутність румунського класика: професор ЧНУ, Почесний член Румунської Академії Григорій Бостан відзначає: емінесківська традиція в Буковині була й буде «тим живильним стовбуром, на якому ростуть сьогодні пагінці румунської поезії»; член письменницьких спілок Республіки Молдова та Румунії Штефан Гостюк уважає Міхая Емінеску емблематичним поетом не лише національної літератури, а й всього румунського народу, «національним символом, як і Шевченко в українців» («E un simbol național. Ca și Șevcenko la ucraineni»). «Він став міфом. Сакральним іменем» («A devenit un mit.

Un nume sacru»); письменник Михайл Препеліце підкреслює: «...не існував би Емінеску (...), в Буковині не існувала б румунська інтелігенція, не існував би ні письменник Михайл Препеліце».

Окрім вище згаданих та інших буковинських румунськомовних письменників, у книзі Кригана наведені й інтерв'ю осіб інших професій, які професійно не мають нічого спільного з художньою літературою, але на основі їхньої інтелектуальної формації сприймають Міхая Емінеску «як людину цілісної культури» (математик Штефан Г. Лазарович), «вічним у серці од-

нокровних» (економіст Іон Мігаєсі). Ці інтерв'ю «заокруглюють» загальну картину румунськомовної буковинської рецепції Міхая Емінеску в Буковині.

Ряд визначальних граней мистецької геніальності Міхая Емінеску відзначають провідні емінескознавці Республіки Молдова, раніше цитований академік Михайл Чимпой – «внутрішню генезу його поезії» («Geneza interioară a poeziei lui Mihai Eminescu»), його «аксіологічну особистість» (...) та «досягнуту аксіологічну висоту», а академік Константін Попович запрошує «напоюватися сакральною Емінесковою мудрістю». Тему румунськомовного сприйняття Міхая Емінеску доповнюють уведені в книгу Кригана інтерв'ю багатьох письменників з Румунії, про що мова піде, може, при іншій нагоді.

Дуругу частину книги Григорія Кригана становлять почергово ним друковані у ж. «Zorile Bucovinei» («Буковинські зорі») власні емінесківські есе, які заслуговують окремої уваги.

(Далі буде)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2021 – рік Лесі Українки ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Магдалина ЛАСЛО-КУЦЮК

«КАМІННИЙ ГОСПОДАР» ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У 1963 році, з нагоди 150-річчя від смерті поетеси, з'явилася в перекладі Сузани Дельчу під заголовком «Lumini vestitoare» («Досвітні вогні») збірка її творів на румунській мові. До книжки увійшло понад 70 віршів і драматична поема «Камінний господар». На жаль, дотепер ніхто з румунських режисерів не звернув увагу на цей текст. Адже твір високохудожній і з огляду на саму тему він міг би зацікавити любителів театру. Як відомо з її листування, Л. Українка працювала з величезною напругою над цим своїм останнім шедевром саме з наміром перевершити те, що упродовж століть було створено видатними майстрами світової літератури на основі цієї легенди й, на нашу думку, цієї своєї цілі досягла.

Основою для всіх цих творів послужила бувальщина, зафіксована в хроніці іспанського міста Севілья. Розповідається в ній про те, що в цьому місті жив у 15-му столітті молодий дворянин дон Гуан Теноріо, який убив командора (тобто начальника іспанського флоту) Уллоа після того, як викрав його доньку. Він жив при дворі короля Педро Жорстокого і брав участь у його бенкетах та оргіях. Суд не міг засудити його за вбивство, боячись гніву короля. Тому його покарання взяли на себе монахи-францисканці. Від імені якоїсь жінки вони запросили його на побачення біля пам'ятника командора під каплицею, де був похований останній, заманили його до самої каплиці й там його вбили, а потім пустили чутку, що з гробу командора піднявся вогонь, який спалив його, а полум'я було поглинуто землею, щоб завести його в пекло. Все це сталося тому, що дон Гуан збирався образити командора над його могилою.

В 1630 р. іспанський монах Габріель Телез, який писав під іменем Тірсо де Моліна, написав п'єсу, використавши переказ із хроніки, дещо змінивши його. У ній йдеться про те, що дон Гуан має намір спокусити донну Анну, наречену свого приятеля. Він приходить на побачення замість останнього, але несподівано знаходить там батька дівчини. Він його убиває, а потім глузливо запрошує командора на вечерю. Статуя приймає запрошення, однак і сам просить його до своєї могили. Дон Гуан приходить до каплиці на могилу, але сам паде мертвим.

Із численних творів, написаних на основі п'єси Тірсо де Моліна, назвимо п'єсу Мольєра «Дон Жуан або Камінний бенкет» (1660). За цей час дон Гуан з легкої руки французьких авторів став уже дон Жуаном, а Мольєр

знайшов спосіб наповнити сюжет іншим змістом, аніж пригодницьким. Він ставить наголос на консервативну тенденцію легенди. Оскільки із самого початку герой був людиною, яка зневажала звичаї, Мольєр робить з нього вільнодумця, або «лібертина», як називали тоді у Франції таких людей. Отже, це не просто бабій, а людина певних переконань, які автор вважає небезпечними для суспільства. У п'єсі італійського комедіографа 18 століття Карло Гольдоні герой, який називається вже по-італійськи Дон Джованні, – просто легковажний юнак, спокусник жінок, переважно заміжніх. Великої популярності досягла комічна опера Моцарта «Дон Джованні». Лібретто цієї опери стоїть найближче до джерел. Дон Жуан жонатий, його жінка Ельвіра щиро любить його, але страждає через його невірність. Його лакей Лепорелло – це його постійний помічник, але і йому набридли постійні витівки свого господаря. У даному разі Дон Жуан кинув свої сіті на донну Анну, яка заручена з дворянином Октавіо. Батько дівчини женеться за Дон Жуаном і донькою, щоб захистити її честь. У Моцарта, як у первісній легенді, командор – не чоловік донни Анни, а її батько. Дон Жуан проколов його шаблею і донна Анна страшно за ним побивається, юрба кипить у гніві проти вбивці. З великими труднощами йому вдається втекти від розгніваної юрби. Проте на цвинтарі він знову такий же нахабний, як і напередодні, і його безличність досягає свого апогею, коли він запрошує до себе мармурову статую командора. Чути труби страшного суду і Дон Жуан застається навіки проклятим. Його смерть спричиняє «камінний гість» як втілення божого суду.

Твір Лесі Українки найближчий саме до твору Моцарта. Вічна наречена Дон Жуана Долорес – це, зрештою, модифікація постаті Ельвіри. Герой Лесі Українки, як і герой Моцарта, приваблює невичерпною енергією, готовністю щоразу розпочати любовну пригоду незалежно, чи йдеться про просту жінку з народу, чи про аристократку. Отже, Долорес – не жінка, а духовна наречена героя. Цей відступ став потрібним авторові, щоб донна Анна могла постати як майбутня його дружина, командор – як її чоловік, а не батько. Також варто зіставити її твір з великим драматичним твором Пушкіна під назвою «Камінний гість» (1830). Сам Пушкін був відомий своєю легковажністю, з якою він щоразу захоплювався жінками з бездоганними світськими манерами, і його герой у певній мірі автопортретний. І в Пушкіна командор – чоловік, а не

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2021 – рік Лесі Українки ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

батько донни Анни, і герой помирає від потиску його кам'яної руки. Але в постаті командора в обох письменників є щось відмінне. У Пушкіна командор не виступає живим, з'являється тільки його статуя на коні. Дон Гуан (так у Пушкіна називається герой) каже, що насправді в житті він був миршавим і непоказним, а в Лесі Українки він досить високий, поважний, стриманий, з великою гідністю носить свій командорський плащ. Невипадково письменниця переінакшила і назву твору. Командор – не гість, а господар, господар дому, господар ситуації.

Це, безперечно, дуже вагомий момент. В одній зі статей про Лесю Українку ми згадували про те, що письменниця дуже дорожила своїм аристократичним походженням, цей момент відбивається як в її поведінці, так і в усій творчості. Але у жодному іншому своєму творі вона це так яскраво не виразила. Наскрізна тема твору – відповідальність дворянства перед суспільством за своє привілейоване становище. Метафора каменю, гори у великій мірі саме із цим пов'язана, і якщо цього не врахувати, ми не зрозуміємо повністю ідейний зміст твору. Баніт (ізгой), переслідуваний і виключений з аристократичного суспільства Дон Жуан, хоч він і хвалиться любов'ю до свободи, по суті тікає від своїх суспільних обов'язків як аристократ, і навіть його слуга, людина з народу, доходить до висновку, що його господар просто аморальна людина та аж ніяк не «лицар волі», тоді як командор Дон Гонзаго поважає свободу інших людей, в тому числі й дружини, нікого не хоче поневолити, а своє становище вважає тягарем, він невірник своїх обов'язків, але високе почуття гідності аристократа керує ним у всіх його вчинках. Тому і його наречена донна Анна в розмові з Долорес називає його «горою», тобто людиною сильною, на яку можна опиратись.

Леся Українка була єдиною жінкою серед авторів обробок цієї легенди. І якщо прикласти до твору «гендерну», тобто статеву мірку, то оригінальність твору у великій мірі цим і пояснюється. Англійська письменниця Вірджинія Вульф, критикуючи своїх попередниць, вказувала на те, що жінки-прозаїки довгий час змальовували своїх героїнь згідно з уподобаннями чоловіків, тобто слабими, залежними від них, легкокованими або, у всякому разі, поверховими істотами. Про те, що чоловіки залюбки так змальовували жінок, видно хоча б з трактування Пушкіним постаті донни Анни. Байрон також не відійшов далеко від цієї лінії. У

своїй поемі «Дон Жуан» він намагався виправдати свого героя, вважаючи, що фактичними винуватцями гріховного життя цього юнака були жінки, які не давали йому спокою, заманюючи його на хибний шлях. І в Лесі Українки ініціативу бере на себе щоразу донна Анна, але не з легкокованості й не через безхарактерність. Це розумна і владна жінка, яка вирішує зробити з Дон Жуана супутника свого життя, життя на вищих суспільних щаблях, де можна панувати над іншими, отже, бути вільним ціною невеличких проступків у звичаях і етикеті.

Донна Анна – справжня, горда і непокірна долі жінка, яка керує чоловіками, вона не є легкою здобиччю дон Жуана, як це було в Пушкіна.

Анатолій Базилевич. Камінний господар, сцена 5.
Акварель, 1962 р.

Найцікавіша у творі Л. Українки нова інтерпретація постаті Дон Жуана. Він справді спокусник жінок, як це вимагала традиція, але на цьому його характеристика не вичерпується. Як і герой Мольєра, персонаж Лесі Українки – це представник певних віянь епохи. Дон Жуан – представник анархізму, політичної течії, яка мала багато прихильників серед інтелігенції царської Росії, він – втілення ідей всюдозволеності. Письменниця знімає ореол героїзму, яким залюбки увінчували себе послідовники Вакуніна.

П'єса писалась у 1912 році. Не пройшло й 6 років, як анархісти показали, чого вони варті. Досить прочитати новелу В. Підмогильного «Третя революція», щоб побачити нищу душу такого володаря жіночих сердець в особі керівника анархістів на Україні Нестора Махна. Підмогильний робить йому вбивчу характеристику. Недалеко від цього типу пішов і Сталін, який у молодості організував грабування банків, щоб здобути фонди для більшовицької партії, за що був прозваний «кавказьким бандитом», і, задовольнивши своє бажання влади, став одним з найстрашніших злочинців історії. Показавши, з якою готовністю Дон Жуан відмовляється від своєї волелюбної ідеології, як тільки донна Анна спокушає його перспективою влади над людьми, Леся Українка ніби передбачала можливість і такої еволюції для прибічників терору. Варто згадати про те, що не доклавши жодних зусиль, Сталін легко здобував прихильність жінок, з якими розправлявся так само жорстоко, як і легендарний дон Жуан.

Це не перший і не останній приклад того, що література часом випереджує життя.

Володимир АНТОФІЙЧУК

УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ІВАНА КОВАЧА

(Продовження з № 326-327)

У презентаціях, у сусідстві постатей на сторінках антології прочитується також певна концепція, закладена упорядником у її підвалини: спадкоємність Великої Традиції, причетність української поезії до європейського культурного кола. Мабуть, тому наступний – «Микола Зеров: COROLLARIUM». Ця концепція проглядає й у використанні назви збірки Миколи Зерова за редакцією Михайла Ореста в назві до презентації. Та упорядникові йшлося ще й про використання латинського слова, яким римляни називали почесний подарунок (золотий або срібний віночок) – нагороду славетним митцям, аби підкреслити талант поета-ерудита, зв'язок його Музи із класичними здобутками європейської культури: «Назва книги, перш за все, говорить про вшанування М. Зерова на полі української літератури й культури та про нього як глибокого знавця культури Риму і латиніста» (Т. 1, с.73).

Короткі біографічні штрихи, за якими – і творчий триумф, і трагедія Людини і Митця. Іван Ковач цитує рядки з ухвали Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 31 березня 1958 р., якою посмертно Миколу Зерова було реабілітовано. Однак вищу реабілітацію автор вбачає «в акордах оригінальних віршів та перекладів зі світової поезії».

Добірка творів Миколи Зерова в антології представлена сонетами («Читаючи поета», «Та як нам жить хвилиною легкою...», «В царстві прообразів», «Під новий рік», «Ворожіння»), адже його заслужено вважають майстром саме цієї форми. І дивовижний перегук із сонетами Миколи Бажана, уміщеними кількома сторінками раніше, створює відповідну настроєвість, задає рецептивні горизонти сприйняття нашої літератури як мистецтва високого, адже органічно включає у ці горизонти відлуння «сонетів і канцон великого Петрарки», гекзаметри Вергілія, стиль «віта нова» безсмертного Данте. І тут же – переклади з Петрарки, Ередія, Ронсара сусідять із перекладом з латинських поезій Григорія Сковороди.

Наступні сторінки антології присвячені улюбленому поетові Івана Ковача – Олександрові Олесю. Вступна стаття-презентація поділена на дві частини: «Коли я вмер – забув, не знаю» і «Кому повім печаль свою?». У першій частині автор відштовхується від власних спогадів про перебування на Ольшанському кладовищі Праги, відтак звертається думкою до Сумщини, краю, звідки родом поет, де проминуло його дитинство: «Від

джерел свого першого світу живилось майбутнє вродженого таланту, від нього в'юнилась його поетична доля з юності цвітучої, природної, живлящої чутливості та до приг'рунтовності, приземленої всередовищості й животрепетної любові до рідного українського слова» (Т. 1, с. 83). Увага й до учнівського періоду поета, до оцінки першої збірки Олександра Олеса Іваном Франком, акцент на особливій прикметі його віршів – ліризмові. Друга частина статті-презентації – то роздуми автора над гіркою долею поета-емігранта, його «розчаруванням Чехословаччиною», причинами вигнання творчого натхнення: «Понад 21 рік прожив Олесь у Празі та в припразькому довкружжі. Тут він залишив про себе (принаймні в Празькому архіві) обопільну печать нелегкої поетичної біографії і пам'яті та притягуючих-ведучих з усіх-усюд «стежок українських», на яких торжествують сум і радість, печаль і любов, сміх і плач, різноголосся солов'їне спраглих, трепетних небес...» (Т. 1, с. 89).

Добірка віршів, уміщених в антології, яскраво ілюструє і ліризм Олесевої музи в його пісенній ліриці («Не беріть із зеленого луку верби», «І разом з квіткою...») – тридцять композиторів, як підкреслює Іван Ковач, поклали вірші поета на музику! – і поєднання інтимних, інтимно-філософських мотивів із мотивами громадянськими. Тут бринить і глибокий сум емігранта, змушеного назавжди покинути рідний край, відлунюють асоціації з долею жебрака («Не йди, моя музо, до мене...», «Фіалки сліпий продає»), і гострий, невтишимий біль за втрату державності, за перетворення рідного народу знову на раба – «Прокляття, розпач і ганьба! / Усю пройшов я Україну, / І сам не знаю, де спочину / І де не стріну я раба» («Прокляття, розпач і ганьба!»), і гіркота роздумів над долею українців («Продавай чужинцю хату»). Глибокими акордами смутку звучить скарга на самотність у далекому чужому краї («На чужині», «Не зашумлять столітні верби», «Коли я вмер – забув, не знаю...»), лунає звинувачення синам, що покинули рідну землю в годину лихоліття («І ви покинули», «В країні мертвій і безплідній...»). Однак зневірі, настроєм розчарування – «Сонце одцвітає, / Як прапор наш, що вже одцвів» («Заходить сонце. Одцвітає...») – контрастує високопатріотична, сповнена надій і віри в майбутню перемогу поезія. Поет викликає із минулого непроминальні образи героїв, тих, хто без вагань офірував життя за Україну («Під Крутами»), утверджує віру в державницьке майбутнє рідної землі: «Свій рідний

прапор високо несімі! / Хай він, ушавлений, квітне усімі! / (...) / Славою, славою вкриєм його. / Кров'ю гарячою серця свого. / Доки його не ушавим в боях, / Доти не будемо на рідних полях» («Пісня»). Закономірно, що до антології увійшов і вірш «О слово рідне», адже мові, слову судилося стати і «мечем», і «сонцем», і «судним днем».

«Пантрує нас за лихом лихо, щоб і не вмер, і не воскрес», – то вже про поета, який пройшов крізь «вертикальні труни» колимських таборів, офірою власного життя наближаючи день незалежності України. Василь Стус. Учень Високих Майстрів і сам неперевершений Майстер. Закоханий як у рідне слово й культуру, так і в здобутки світового письменства. Автор статті-презентації постійно наголошує цю «золоту нитку» традиції як органічно-спадкоємну впродовж своїх розповідей про класиків: «Захоплення в молоді роки Рильським, Бажаном, Верхарном. У постармійський час – Пастернаком, Гете, Свідзінським, Рільке, Унгаретті, Квазімодо... Це таки дуже Висока Школа! Мало кому вдалося такі уроки» (Т. 1, с. 102). Улюблений поет Василя Стуса – Райнер-Марія Рільке, за висловом Габрієля Марселя, «пробуджує <...> відчуття причетності до традиції, без якої цивілізація мертва».

Це дуже непросто – розповісти на трьох сторінках про Того, хто свідомо обрав собі долю, як відзначає Іван Ковач, «чіпляти над обрієм зорю», кого замордувала система за його людяність і українське серце, непохитну гідність і чесність. Скупо, але із затамованим болем – про перепоховання нарешті в рідній землі... «...Коли історія жива, зелена, мов трава».

Індивідуальну неповторність лірики Василя Стуса дослідники вбачають у «відображенні етично-філософських координат «дійсного чуття» в структурі поетичного образу», в «наскрізному образі трансцендентного відземного пориву», у єдиній і головній для нього проблемі – «духовному становленні людини як помислу Божого і Бога як висліду духовного прозріння Людини» (Володимир Моренець). Таким розумінням ключа для прочитання поетових текстів детермінований і вибір Івана Ковача. Упорядник узяв до антології кілька поезій зі збірки «Під тягарем хреста»² («Довкола мене – цвинтар душ», «Ми, пустоцвіти Божих існувань...», «Ми робим смерть. Лякливі тіні...», «Присмеркові сутінки опали...», «Горить сосна – од низу до гори»). Образ «білого цвинтара народу», болюча любов до «ледачої», «байдужої землі», «якою тільки й значу / і якою барвиться сльоза», занурення в закутки етнопсихології, ритуально-міфологічний код жертвоприношення, ореол вічної жіночності й біль за Україну... надзвичайної поетикальної

ваги мікрообрази, звукопис («ой, як та біла білота боліла, / ой, як боліла біла білота!») у цих кількох поезіях усе ж дають читачеві відчуття доторку до космічної висоти поетичного світу Василя Стуса, відчуття, від якого забиває подих.

Молитвою проростає Україна із рядків Василя Симоненка, витонченого лірика, під пером якого органічно поєдналися мотиви громадянські й інтимно-філософські, освідчення в любові Україні й коханій. Стаття-презентація, названа рядками поезії Василя Симоненка

Посол України в Румунії Теофіл Бауер (справа) вітає головного редактора «Вільного слова» Івана Ковача (зліва) із 65-річчям керування ним часопису, 2014 р.

«...Вибрати не можна тільки Батьківщину», розповідає про розправу системи над поетом, про «довжелезне 15-річне забуття поета», про «інквізиторське редагування» книги його вибраного, що виходила в 1981 році. Іван Ковач підсумовує: «Виблизкують шедеврами-жемчугами твори поета. <...> Незважаючи на руку цензури у них вирують-бушують національні почуття, моральний максималізм та варіації на антидеспотичну тему, мужність і готовність на самопожертву задля визволення народу» (Т. 1, с.112). У способі презентації Симоненкових віршів ніби вчувається внутрішній діалог поета із самим собою: його вибір – моральна максима «Так краще в тридцять повністю згоріти, / Ніж до півсотні помаленьку тліть» («Не докорю ніколи і нікому...») – й іронічний закид сучасникам – «Ми раді тим, що ситі і живі» («Ще один протест»); болючий спалах-осіяння, візія з минулого з мотивами національного апокаліпсису («Українська мелодія») перегукується з освідчення «сивому Львову», місту з «одчайдушно левиним серцем», що стоїть твердиною національного духу й пам'яті («Бубнявють думки, проростають словами...»).

(Продовження на 10 с.)

² Збірка вибраної поезії Василя Стуса «Під тягарем хреста» вийшла у 1991 році у львівському видавництві «Каменярь».

УКРАЇНЬСЬКА ПОЕЗІЯ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ІВАНА КОВАЧА

(Продовження з 9 с.)

І віра в майбутнє покоління, помножена на ноти автобіографізму («Мандрівник»), і високе синівське освідчення Україні («Задивляюсь у твої зіниці...»).

Іван Ковач включив до антології і твори Бориса Олійника, представив його перш за все як шанувальника постаті Тараса Шевченка, оминаючи певні «гострі кути» світоглядної відданості КПРС. Борис Олійник – поет яскравого обдарування – «маг віртуозної рими, факір метафори, ілюзіоніст, який миттєво зводить у художній образ ряхотливий розкид натяків, алюзій, контроверз»³ (Микола Славинський) – представлений тут поемою «У дзеркалі слова». Однак, на наш погляд, вибір не зовсім вдалий: ідеологія переважає над художністю поеми. Може, краще було б дати цикл віршів про матір, таких глибоких, поетикально закорінених в архетипних глибинах етнопсихології, та вражаючої краси образності поемою «Крило»...

Творчість одного з митців-шістдесятників, яскравого пантеїста, «сина Країни Лицарії, Країни Колядок» – Ігоря Калинця – упорядник антології презентував розвідкою, названою за рядками з поезії самого митця: «*Не май до слова співчуття, як вгледити з нього тільки мощі...*». Наведені далі рядки з автобіографії «після 1981 року я замовк як поет і тепер я – імпресаріо колишнього поета» наче посилюють образ «завмерлого слова». Та Іван Ковач спростовує цю тезу, ведучи мову про поета з яскравим, неповторним індивідуальним голосом: «За 25 років Ігор Калинець написав 17 книг, підсумовуючи (свої ж) мовчання. За збірку, видану 1991 року під назвою «Тринадцять аналогій» він був нагороджений Державною премією ім. Т. Г. Шевченка» (Т. 1, с. 145). Лаконічно, але цікаво автор розповідає про знайомство Ірини й Ігоря Калинців, про табірні випробування, дає кілька штрихів-зауваг щодо стильової своєрідності поезії митця. Надія упорядника на те, що його «поетичні уподобання не зрадять ні себе, ні читача» – цілком виправдана: вінок сонетів «Сковорода» таки яскраво представляє цього поета. Треба визнати, що «поетичні уподобання», поетичне чуття справжнього філолога в Івана Ковача виявилися несхибними. Адже так в антології продовжилася ота шовкова нитка Аріядни – європейської Традиції, помноженої на національну самобутність. Тієї високої традиції, дух якої «*Під словом видзвонить папір*».

Далеко від рідної землі рідне слово, рідна пісня сприймаються особливо щемко. Тому не оминув увагою укладач антології і творчість Михайла Ткача, чудового поета-пісняря, перекладача румунської класики. Так,

саме «Під знаком Стрільця і зворушливої «Марічки» пролягла життєва дорога цього митця. Довідуємося із розвідки-презентації цікаві факти: Михайло Ткач – автор багатьох сценаріїв (понад двадцять), серед яких – фільм-опера «Наймичка», документальні фільми «Леся Українка» та «Україна, земля моїх предків». Однак зажив популярності завперш як поет-пісняр, автор пульсуючих у ритмах української співочої душі непроминальних рядків («Якщо любиш, кохай», «Зоряна ніч», «Ясени» та ін.): «Кажуть, якби Книга рекордів Гіннеса мала номінацію на тривалість популярності пісні, то, безумовно, на призове місце могла б претендувати «Марічка», створена півстоліття тому Михайлом Ткачем і композитором Степаном Сабадашем» (Т. 1, с. 156). А яку поетичну історію народження «Марічки» розповів укладач антології! Однак, як пояснює Іван Ковач, «його вірші-пісні чи не кожному з-межи нас добре відомі», тому пропонує читачеві поезію «Подзвін надії і втрати» із циклу «Вино журби, вино печалі» (збірка «Зазим'є», збірки, яку називають «сповіддю перед пам'яттю рідної людини, без якої життя протяглося у «мінусі чорнім», перед неповторністю літ, пройдених у щасливому єднанні, перед драмою фатальної розлуки з Любов'ю, але Любов'ю безсмертною...» (Т. 1, с. 157).

Власне, «Подзвін надії і втрати» – це цикл віршів, присвячених пам'яті поетової дружини Людмили. Екстремі поетичних одкровенів віршів циклу сягають від осяяння щасливої миті зустрічі – до болючої молитви-благання – «*не залишай мене на люте горе*». Народнопоетичні образи, переосмислені й творчо рецепційовані в образній структурі поезії, увиразнюють мотив туги. Однак мінорний настрій циклу трансформується в останній поезії у мотив філософського розуміння законів буття: «*Так не буває, щоб тільки весна, Щоб осінь не знала зими на причалі*».

У 2008 році лауреатом Шевченківської премії став Петро Перебийніс за збірку поезій «Пшеничний годинник». Автор близько 25 книжок поезій, п'єс і поем. Іван Ковач, характеризуючи «поетичне обличчя» цього автора, зауважує: його поезії «баладні, мелодійні, настальгійні й ... небесні. У них сконцентроване життя поета, його чутливість і переживання, трепетність від глибинного джерела свого натхнення – рідного Поділля над Бугом-рікою. В них – сяйво складної історичної долі України, козацькі лиця, постаті гідних пращурів. Але й – воєнне дитинство, матерні сльози від нього, спогади. А ще – теми Великодня, Неба небесного, коней, рушника, «коси у променях колосся», сінокосів» (Т. 1, с. 165).

(Далі буде)

³ Цит. За: Ковач І. «В чистому сріблі-злоті великої української поезії...» *Українська поезія в портретах-просвітліннях*. Бухарест, 2010. С. 120.

Іван КОВАЧ

ЛЕБЕДИНЕ ПІДБИТЕ КРИЛО

1. Йому було двадцять. Двадцять розцвілих, як маки червоні, літ. Називали його Голодним, бо народився тоді, коли голуба посуха вбивала врожаї вогнем пурпуровим...

Він був німий, з душею чорною, як ніч.

Добре виклепані сонцем степи клекотіли, начебто білі чайки. Люди, бувало, покидали село... Хто куди! Чи у Митнівку, чи в Зоряне, чи аж у Кричунівку...

Голод, як привид, стояв перед висхлими очима. Затуманював серце і ставав одвічним, непорушним законом існування. Випереджував посуху, як сила випереджує втому. Він був першою причиною обстоювання життя...

2. Коли Голодний відрубав собі ненароком палець, ніхто нічого не сказав... Та коли вже і руки правої не стало, – село заревіло і загомоніло одним несамовитим голосом, ніби Голодний, отой самий, що пташині яйця із гнізд випиває, запродався чортіві...

Через якийсь час все забулося, ніхто уваги не звертав на божевільного-дурного, і тільки зрідка дехто клявся, що бачив Голодного о дванадцятій нічю на тому мості, що через потік, із невидимістю розмовляючи...

Згодом Голодний почав щезати. Мине тиждень, минуть два, а його не побачиш, не маєш на кого кинути оком догани. Хтось оповідав, що в лісі з дичиною грається і радіє, як тоді, коли стара його мати, бувало, по голові погладить... Але мати померла, а батька, кажуть, і зовсім не було. Безбатченком прозивали його діти і дражили, як прив'язаного собаку.

...Залишився Голодний самотнім, жовтим осіннім листком на гілці лисого дерева.

Озлоблений німотою, часто кидався на кого-небудь тигрячою силою! Люди його боялися і оминали, жінки затуляли очі, щоб з переляку на дорозі не народити.

Тоді його очі блищали жорстоким, незбагнутим гнівом, просвердлювали сонячний день.

У його душі клекотіла глуха боротьба – між самим собою і небом, між темінню і світлом.

Інколи він дурнувато всміхався, як те сонце, коли воно нікому не потрібне.

3. У сорок четвертому Голодний зрозумів, що таке війна, і втік зі села до лісу. В лісі він справді почував себе богом. Тут міг досхочу сміятися і бути напроцуд самотнім. Адже саме тут його душа розкривалася, як церковні вискрипуючі двері. Тут він міг бути й байдужим. А це найважливіше... Не було з ким себе порівнювати. Тим більше, не було кого витерплювати, як загноєну, віковичну рану.

Тут у нього на думці крутилися дорогі серцю спогади. Це й тому, що їх було обмаль, так як обмаль було шуму в холодних, непролазних хащах. Шкода, що співу птахів Голодний не чув, шкода, що йому не заважав голосний і неодмінно зелений ріст трав.

Голодний дивився на себе, немов на мовчазне молоді дерево. Йому хотілось було побалакати наодинці з собою, порадитись з розвіяними хмарами.

Дбайливо погладжуючи ліву частину грудей, Голодний відчував биття серця, його мозку торкались невідомі досі почуття. Його давно непрана сорочка зібгалась в кулаці, як лебедине підбите крило... Він жував дикий гіркуватий фрукт і мовчав, тому що мовчання було йому приречене з самого народження.

Сумніви шматували його душу, а подалік лилося солоне проміння сонця загрозливими смугами.

Перед очима бовваніли стоги задиркуватих, химерних хмар. Сум передавався його передчасно зморщеному обличчю. Обчовгане хмарами сонце звивало в клубок свої зніяковілі коси.

Але нічого, він ще посидить день-два у лісі, а потім зійде в село. Якось то буде, пробував переконати себе Голодний. А сам думав і ніяк не міг пригадати собі, чому саме блукає по лісу, як дурне сміховисько... Через пару днів він почав відвикати від густого темного лісу. Раз у раз поринав у неприємний морок, кривлявся від самоти. Думки його точилися про світ, як про недоступну, тільки йому відому пропасть.

Голодний заплющував очі і йому здавалося, що безбожно єдиний залишився, як тополя в полі. Тоді його охоплював страх. Неслухняність розуму баламутилась все гірше. Голодний непритомнів і знову очулював, щоб краще зрозуміти становище, в якому знаходився вже кілька днів.

Одного дня Голодний почував себе краще. Він нарешті вирішив повернутися в село. Його змучене тіло боліло, а душа була хворою, хворою...

Йому важко було покидати лісу, свого мовчазного вірного друга-ворога...

У розхристаній білій сорочці, наче заблуда, Голодний вийшов з лісу боязкою ходою. Його очі набирались зеленню гомінкої галяви.

Коли біла розхристана сорочка вже виднілася посередіні галявини, пролунало кілька пострілів і закришавило її. Як викинута крізь вікно пелена, біла сорочка загубилася в зеленій-зеленій траві...

4. Посередіні галяви стоїть необтесаний, нашвидкуруч зроблений хрест. Поруч невидимий лебідь доспіває свою німу, нечувану пісню...

Марія НЕНЕСТЯН

ЛЕГЕНДА З ДАЛЕКОГО МИНУЛОГО

У 2009 році Микола Корсюк видав другий том антології короткої української прози з Румунії «Проміж світів». Гортаючи сторінку за сторінкою (а їх аж 382), вчитуюсь у рядки, в яких йде мова про наше життя-буття. Авторі антології зараз чи не всі чоловіки. Висновок: нашу українську літературу на території Румунії творять у більшості чоловіки.

Але сюрприз, на 283 сторінці зустрічаємо одну з представниць жіночої літератури наших країв – Анну Трайсту Рушть. У короткій презентації – кілька слів про авторку оповідання «Кам'яний дім»: вона народилась на Мараморощині, у мальовничому селі Вишня Рівна, яке подарувало нашій літературі п'ять майстрів художнього слова: Івана Федька, Михайла Небиляка, Павла Романюка, Михайла Трайсту та Анну Рушть, у творчому доробку якої збірка поезій „Nostalgii” («Ностальгії»), повість «Дорога» і кілька коротких оповідань, в тому числі й оповідання «Кам'яний дім», назва якого примушує читача шукати відповідь – чому саме «кам'яний»? От загадка! Дім – це ясно: місце, де людина почувається у безпеці, а чому саме «кам'яний»? Відповідь знаходиться в прадавній історії людства. Наприклад, четверте царство, яке побачив уві сні біблійний персонаж Навуходоносор II – цар нововавілонського царства, у вигляді ідола, зліпленого з глини й заліза, якого розтер на порошок величезний камінь, що несподівано з гори зірвався – це могутня і вічна сила Невидимого Творця Світу. Значить, камінь – це символ сили й вічності. Наші пращури знали це.

Збудувати «кам'яний дім» – значить збудувати щось тривке, вічне, здійснити крок до безсмертя.

Котрийсь із присутніх запитує оповідача: «А відколи вона, ця хата?»

Відповідь підкреслює вище сказане: «Десь дві сотні років їй, а, може, й більше». Значить, ніхто не знає конкретно, коли був збудований дім, який з легендарної давнини розказує мешканцям села, як треба будувати вічність. А це було вже й не так просто.

Твір починається скупим описом місця й часу, в яких будуть розгортатися події перед читачем. Звичайний травневий день. Розквітлий столітній каштан «що виріс серед села, мов велетень», а під каштаном лавка... Таку картину випадковий мандрівник мо-

же побачити в кожному з наших сіл. Під крилатим деревом у дощову погоду збираються люди, щоб поспілкуватись і послухати історії, які розповідають мудрі оповідачі, старожили села, про загадкових героїв.

Зі самого початку треба підкреслити, що події оповіді відбуваються у двох різних проміжках часу: сьогодення, в якому ветеран війни Іван Оленюк починає свою розповідь про «кам'яний дім». Хтось з юрби питає, хто збудував такого велетня. І тут щось нове спонукає замислитися слухачів і читача: цей дім, що гордо стоїть перед нами, і на якому сплели своє гніздо бузьки (символ повторного відродження), збудував «слуга». Ось задача для всіх! Розвиток подій переноситься в інший часовий проміжок, це розповідь Василя Рушцака, тодішнього слуги, який прожив сотню років, а перед смертю зібрав своїх нащадків, яким дає останні поради.

У передсмертній розповіді-сповіді розкриваються прекрасні якості душі головного героя – вірність у коханні, чесність, працьовитість, любов до нового покоління. Смерть його не лякає. Він висловлює своє єдине бажання: залишити про себе добру згадку в пам'яті його односельчан і по-християнськи вихованих нащадків.

Це коротка історія (всього 17 сторінок), яку можна прочитати за одну годину, але вона настільки цікава, зі самого початку захоплює читача, змушуючи його дізнатися кінця. А кінець зовсім неочікуваний: «Старий вийняв з-під подушки ветхий Псалтир, загорнутий в чорну ганчірку, на котрому лежали дві золоті монети» (с. 303).

Це був той самий Василь, якого колись книжник-мандрівник Панахида залишив у обійсті багача Павла Багатого.

Центральною постаттю цього твору є Василь Рушук. Крізь призму страждань і поневірянь героя автор розкриває драматичну складність людських стосунків у суспільстві, в якому вирішальну роль грає матеріальний статус людини. Любов і дружба, родинні зв'язки та стихійна боротьба (опришкування, яке маловідоме сьогоdnішньому поколінню) складають сюжет цього твору, створюючи неповторний колорит сільської дійсності в епоху Австро-Угорської імперії. Теплота, з якою авторка змальовує простих людей

(колишнього опришка Панахиду, вівчарів, селян, опришків Данька і Довбуша), змінюється ядучим сарказмом у зображенні привілейованого класу, який так жорстоко розправився зі сім'єю Василя Рущука. Та це не означає, що авторка віддає перевагу чорно-білій техніці зображення. Герої твору – не абстрактне втілення класових категорій. Вони живуть повноцінним життям, переконують реалістичними розвитками своїх характерів.

Головний герой – бідний та простий хлопець: «Одного разу, пізньої осені, Панахида привів за руку малого хлопчика, як виявилось внука» (с. 290).

Від шести років залишився жити в багача Павла Багатого. Ще з дитинства був змушений працювати. Втопившись від злиднів, хлопець вирішив узяти життя у свої руки й перш за все справити добре враження на свою обраницю Марічку, доньку свого господаря Павла Багатого. Він уперто йде до мети. Тут йому допомагає і незвичайний випадок – зустріч з опришками. Вони подарували йому скарб, який він розділив зі своїми побратимами по важкій праці – вівчарями Іваном та Петром. Отримавши свою долю, кожен робить по своєму: «Один з них потратив, як господар: купив собі землі під хату, завів господарство й одружився. Другий грав у карти, пив по корчмах, поки п'яний якось упав у яр, там його і знайшли мертвого» (с. 301-302). А Василь Рушак побудував «кам'яний дім», став добрим господарем в селі й одружився зі своєю коханою Марічкою.

Матеріалом літератури є мова – художнє слово, а тут вже є про що поговорити. Авторка у своїм творі прагне домогтися суворої простоти. Картини природи, характери людей вона подає скупко, але завжди чіткими фарбами, вдало використовуючи

місцеві говори північної частини Мараморощини, де народилася Анна Трайста-Рушть: «Десь за обрієм загриміло кілька разів і почало накрапати. Земля полегло зітхнула, і всюди запахло травневою весною.» (с. 287).

«Кам'яний дім» не тільки пізнавальний твір. Він примушує читача хвилюватись разом з героями, переживати їхню радість і горе, перемоги й розчарування, засуджувати чи схвалювати їхню поведінку. Коротко кажучи, текст добре написаний. У ньому знайшла своє відображення епоха, далека від сьогодення, але події описані в такій манері ніби відбуваються постійно поряд з читачем. Бо перенісши подію з виміру сьогодення, авторка естетично й глибоко розкриває питання нерівності між людьми, самотності, пам'яті й міцної любові – які є актуальними й сьогодні. Авторка творить окремий світ, далекий і близький нам водночас. Це час давно забутих героїв, або загублених легенд про наше життя.

Тематика, яку розкриває авторка, оповідає про етнічну пам'ять, історію, яку не треба забувати, а передавати майбутньому поколінню, як найцінніший скарб. Приємно вражає оригінальність і багатозначність сюжету, а сам сюжет надзвичайно цікавий через емоції головного героя, і все це передається простою мовою, зрозумілою для кожного, ніби всі розмови відбуваються у читача з друзями – героями твору.

Щиро рекомендую прочитати цей твір, хоча його трудно знайти. Антологію короткої прози з Румунії «Просвіти» можна знайти хіба в бібліотеках, якщо вони ще працюють у таких складних умовах сьогодення.

Літературно-культурний календар „Нашого голосу” ЖОВТЕНЬ

1 жовтня

• 81 рік від дня народження Михайла Михайлюка (1940) – українського письменника, літературного критика, журналіста, головного редактора газети «Український вісник».

10 жовтня

• 11 років від дня смерті Іоана Ковача (1940-2010) – румунського письменника, перекладача

(з української на румунську мову), редактора газети „Curierul ucrainean”.

25 жовтня

• 77 років від дня народження Миколи Крамара (1944-1918), фольклориста, диригента та викладача музики.

До 115 роковин від дня народження

Іван Багряний

«Для Івана Багряного – людини і художника – це головне: переконати читача, упевнити його в тому, що за будь-яких обставин особистість може і повинна бути Людиною».

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ

«Він володів дуже дивовижною манерою письма: оптимізм на тлі трагедії, сарказм на тлі ліризму та свідчення колосальних внутрішніх резервів і можливостей людини, і разом з тим страшна нищість і падіння...»

Ірина ФАРІОН

Попри те, що ім'я Івана Багряного до проголошення незалежності України було мало відоме читацькому загалу, сьогодні його можна назвати одним із найвідоміших українських письменників ХХ століття та найпопулярнішим і найбільш читаним письменником української діаспори.

Іван Багряний народився 2 жовтня (19 вересня за старим стилем) 1906 року в місті Охтирка, у сім'ї муляра Павла Петровича Лозов'яги. Мати майбутнього письменника, Євдокія Іванівна Кривуша, походила із заможного селянського роду. Початкову освіту Іван отримав у церковнопарафіяльній школі, потім закінчив в Охтирці вищу початкову школу, згодом технічну школу слюсарного ремесла та Краснопільську школу художньо-керамічного профілю. У 1926-1928 роках навчався у Київському художньому інституті, який через матеріальну скруту та упереджене ставлення керівництва так і не закінчив.

Трудову діяльність почав замполітом цукроварні, працював окружним політінспектором в Охтирській міліції, вчителем малювання в колонії для безпритульних і сиріт. У 1925 році вийшов із комсомолу та почав працювати у Кам'янець-Подільському ілюстратором у газеті «Червоний кордон», у якій і надрукував свої перші вірші. «Щоб збагатитися враженнями», – за висловом самого письменника, – побував на Донбасі, в Криму і на Кубані. Побачене й почуте під час подорожі знайшло своє відображення у невеличкій збірці «Чорні силуети: П'ять оповідань», яку письменник видав власними силами під псевдонімом *І. Полярний*. Перший його вірш за підписом *І. Багряний*, був надрукований у київському журналі «Глобус» у 1926 році.

Під час навчання в Київському художньому інституті вступив до літературного об'єднання «Ланка», яке у 1926 р. було перейменоване на МАРС («Майстерня революційного слова»), тоді ж почав активно друкуватися в журналах «Глобус», «Всесвіт», «Життя й революція», «Червоний шлях» та інших. У 1920-х роках виходить друком низка його творів: збірка віршів «До меж заказаних», поема «Монголія», «Вандея», «Газават», п'єса «Бузок».

У 1929 році Іван Багряний власним коштом видав віршовану поему «Ave Maria», яка одразу ж була забороною цензурою й вилучена з книгарень. А 1930 року побачив світ його історичний роман у віршах «Скелька», миттєвою реакцією на який стала стаття О. Правдюка «Куркульським шляхом», надрукована в журналі «Критика», де автор говорить: «...Від самого початку поет став співцем куркульської ідеології і до сьогодні залишається таким...».

16 квітня 1932 письменника заарештували, звинувативши «у проведенні контрреволюційної агітації» за допомогою літературних творів, таких як поема «Ave Maria», роман «Скелька», поеми «Тінь», «Вандея», «Гутенберг» та соціальна сатира «Батіг». 11 місяців він провів в одиночній камері в тюрмі ГПУ, а 25 жовтня 1932 року його засудили на три роки спецпоселень на Далекому Сході. Іван Багряний утік із поселення, але ще в дорозі до України його арештували й продовжили строк заслання ще на три роки. Точно не відомо, коли письменник повернувся в Україну, але вже 16 червня 1938 року його знову було арештовано за націоналістичну контрреволюційну діяльність. Не зважаючи на жорстокі допити у Харківській в'язниці УДБ-НКВС на Холодній горі, Акт з висунутими проти нього обвинуваченнями Іван Багряний не підписав, і 1 квітня 1940 року його звільнили. Усе пережите письменником за роки репресій – арешти, тортури, заслання – він зобразив у найвідомішому своєму романі «Сад Гетсиманський».

Під час Другої світової війни Іван Багряний мешкав в Охтирці, Харкові, Києві та Львові, працював у службі пропаганди Української Повстанської Армії. У липні 1944 року письменник переїхав до Словаччини, там під час облоги був схоплений і вивезений на роботи в околицях Берліна. Наприкінці війни він утік із табору та оселився в Новому Ульмі в Баварії. Там у 1946 році Багряний написав і надрукував Памфлет «Чому я не хочу вертатися до СРСР?», який одразу ж був перекладений багатьма європейськими мовами. 1948 року Багряний заснував Українську революційно-демократичну партію (УРДП) і до самої смерті редагував газету «Українські вісті». Письменник був головою Ви-

конавчого органу Української Національної Ради й заступником президента УНР, але славу йому принесла не громадсько-політична діяльність, а, в першу чергу, письменство. Саме в еміграції вийшли його найвідоміші твори: «Тигролови» (відновлений і закінчений у 1946 р.), «Сад Гетсиманський» (1950 р.), «Маруся Богуславка» (виданий під заголовком «Буйний вітер», 1957), «Людина біжить над прірвою» (побачив світ уже після смерті письменника, у 1965 р.) та інші.

У 1963 році Об'єднання демократичної української молоді в Чикаго розпочало акцію за надання Нобелів-

ської премії з літератури Іванові Багрянному, і в письменника були великі шанси на її отримання, адже романи «Сад Гетсиманський» і «Тигролови» появились на двадцять років раніше від «Архіпелагу ГУЛАГ» Солженицина. Та відомо, що Нобелівська премія присуджується лише прижиттєво, і раптова смерть письменника перешкодила офіційному висуненню його на цю нагороду.

Іван Багряний помер 25 серпня 1963 року в санаторії Сан Блазієн у Західній Німеччині.

Редакція «НГ»

Іван Багряний

Мадонна

**У наших раї на землі
Нічого кращого немає –
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.**

Т. Шевченко

На станції шум завис під потолком зали... Наштрикувався на люстри й у конвульсіях шелестів крильми, царапав замурзані барельєфи.

День рюмса розрізаний на рейках, і текли сльози по вікнах. Розплаканий день підпоїв і людей своїми слізьми.

Лице у воротник... очі в стакан... І під брязк бутілок і стаканів чавкають і сопуть.

Зрідка стиха підходить «скорий». Тоді вливається нова валка людей.

Спішать... Липнуть на ослони... Метушаться... Такі ділові, такі розумні...

Чавкання під люстрами утворюється, і тоді на їх шелестить шум. А з буфету звяк – монета на монету.

Он там хтось сидить на асфальті!.. Там, де купа окурків і величезна плювальниця, де подальше від світла. Де звалюють люде, як дрова... і лиця сірі, як сірий день. Вона сидить на холоднім полу; в біблейській позі, під біблейським плащем на асфальті.

Розвісила свою намоклу нудьгу на бильці, свою порепану печаль на скронях...

Розкрила груди і – під станційний шум – колисає дитя.

Лице в чорних плямах, а її нагадують юність.

На лиці і в позі покора і ляк... Руки грязні і чорні... Ноги сховались під плащем з драної ряднини – вони репані, в курятах... Спина перегнулася; збився платок: нечесані коси опали на немовлятку з украденим віком.

Біле, як віск, личко тліє... теребить сухі грязні груди і усміхається заплющеними очима. Ручки маленькі, сухенькі дають груди... А в матері голод підвів темні смуги під очі.

По горбату носі скотилась сльоза і впала на личко – іскорка загнаної любови крапає з очей. О! – кап... на голівку...

Сірий день відокремив її сіру на сірі полотнища грубих панелів. – Мадонно моя на асфальті!

Дівчинка притулилась збоку. Очима-фосфоритами з-під лоба з лахміття упала на цятку в буфеті. На одну цятку... Хліб. – І не хоче одірвати.

На лиці тавро матері... Тавро порожніх вулиць... підтиння і людського глуму.

– Мадонно моя на асфальті!.. Мадонно в пльовках.

І тільки зуд монотонний під люстрами, і тільки зуд. Ревнув потяг – і скрикнула дитина, і шум як ошпарений метнувся в барельєфи. Плачем-скулінням прошпилило блажність; засмерділа злість. І зойк дитячий попав під грязну підметку людей.

І прибіг за ними потяг:

– «Двадцять четв'яртий... Київ... Москва...»

– А... а... а... – розпеленався і вторить дитячий плач. Вторить сірий день, розрізаний на рейках.

Потяг щось пообідав, і побігли люди. А по них хльоскав плач. «Ей ты, шпана!.. Ану! Викатывайсь...» Пішов. А три парі очей дивились услід. Одні звиклі – з ненавистю. Другі злякані – з ненавистю. Треті манісінькі і розкритий ротик – треті із цікавістю. Як стрілочник пропускає потяг за потягом і нічого від їх не жде так це:

– 1-й... 20-й... 100-й...

А на люстрах шум. А на вікнах потьоки. Лізе сирість і дим по панелі. А по асфальту:

– Шпана, і чого шляєшся тут?

А з буфету бряжчать стакани: і чого ти шляєшся тут?

Надвечір потянула за собою намоклу стуму. Перелізла далі... Аж туди перелізла під рештовку, на сміття, де проводять ремонт.

На кучі мусору, озираючись, колисає дитину. А крізь щілину дивиться шум. А у вікно барабане дощ.

– Мадонно на смітті...

– Мадонно моя.

Жмеринка, 1925 р.

(Багряний І. П., Вибрані твори. – К: Книга, 2007. – 366 с.)

Іван КІДЕЩУК

ТАРАС ШЕВЧЕНКО : „КНЯЖНА” – СИМВОЛ ДУХОВНОЇ ЧИСТОТИ ЖІНКИ

Княжні Варварі Рєпнєній (1808-1891), „доброму ангелу” Шевченка та всіх убогих, присвячуєм

І батько й мати не пускали,
Казали: вгору не залазь.
(«Княжна»)

Ваш добрий ангел осенил
Меня бессмертными крылами
И тихостройными речами
Мечты о рае пробудил.
(«Тризна»)

І. Цілісність, тривкість і безперервність творчого проєкту «Кобзаря»

Після заборони «Кобзаря» та рукописної збірки «Три літа», після заслання в Орську кріпость та перебування в Косаральській експедиції Бутакова, Тарас Шевченко замислюється про перевидання «Кобзаря». Після розділу «невольничої поезії» (79 віршів), завершеного поемою «Москалева криниця», поема «Неофіти» (8 грудня 1857 р.) відкриває новий етап у творчості поета – розділ «поезій волі». Шевченко хотів об'єднати твори каторжного десятиліття (1847-1857 рр.) з «Малої книжки», Косаральські та всі інші твори, написані в період 1858-1860 років, завершуючи поезією «Зійшлись, зібрались, поєднались...» (5 грудня 1860 р.). Треба відмітити, що обидві книжки збереглись завдяки доброму другу Тараса Шевченка Михайлу Лазаревському, який постійно клопотався його прижиттєвою та посмертною долею.

За структурою «Мала книжка» (1847-1850) відкривалася, за зразком першого «Кобзаря», програмними думами «Думи мої, думи мої/ Ви мої єдині», якими Шевченко підкреслював цілісність, тривкість і безперервність свого творчого проєкту «Кобзаря», щоб подарувати свої шедеври правди, волі й любові, братерства та єдності «землякам моїм в Україні і не в Україні», як свідчить спонука його безсмертного «дружнього послання» із забороненої збірки «Три літа» (1945):

Учітесь, читайте,
І чужому навчаєтесь,
Й свого не цурайтесь.

Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.

Поет, немов би наш сучасник, зі щирістю заповідає кожному землякові з України і поза Україною, що Україна й Дніпро – єдині на світі, й даремно шукати «на чужині» «Добра святого. Волі! Волі! / Братерства братнього!», бо пересаджувати їх без братньої любові до «незрячих гречкосіїв» – неможливо. Тому вищенаведені рядки, немов апостольські повчання, спонукають пильнувати за наукою чужою і своєю, щоб пізнати історичну правду, свій рід та своє коріння, жити за своїми звичаями і традиціями та ніколи не стидатися свого роду й рідної мови, «Бо хто матір забуває, / Того Бог карає» і «діти цураються». Дружнє посланіє Шевченка «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні...» з елементами псалма, сатири, інвективи та картання засуджує фальшиву національну еліту на чолі з російським самодержавством і спрямовує волелюбну і людинолюбну інтелігенцію християнським вченням Іоанна Богослова: «Коли хто говорить: люблю Бога, а брата свого ненавидить, той не правдомовець» (І Послання, 4:20). Отож треба бути правими й вірними людьми перед Судом Божим, «І оживе добра слава / Слава України:

Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками
І діточок поцілує
Вольними устами. (...)
Обніміться ж, брати мої.
Молю вас, бажаю!

Все це можливе тільки братньою єдністю та істиною християнською любов'ю, як запевняє молільник

Шевченко, розчарований його переслідуванням і заборонами збірки «Три літа» (1845), яка відкрила «коробку Пандори», стала причиною розп'яття за слово правди, але молодий арештант зі самого початку зневажав заборони, писав «захальвні» книжечки й продовжував гостро засуджувати царизм і самодержавство, вірний своєму народу та Україні він завзято добудовував слово за словом свого велетня «Кобзаря».

II. Надія на триумф Божої волі укріплювала мученика за правду новим шедевром «Княжна»

«Кобзаря» 1847 р. вступною елегією «Думи мої, думи мої / Ви мої єдині» продовжує тоном смутку, скарг і надії засуджувати гніт народів російським самодержавством, бо царська експансія охопила і землі кавказьких народів та казахів. Свої думи правди й волі поет сіяв на спомин доброго друга офіцера й художника Якова де Бальмена («Кавказ», 1845) і розсівав їх подихом рідної землі з надією на триумф Божої волі:

Прилітайте, сизокрилі
Мої голуб'ята,
Із-за Дніпра широкого
У степ погуляти
З киргизами убогими.
Вони вже убогі,
Уже голі... Та на волі
Ще моляться Богу.

Якщо Україна не раз була загарбана за допомогою своїх таки зрадливих синів, то на Кавказі запекла боротьба за волю з молитвою до Бога, немов у євреїв, виконували Божі Закони на землі.

Незмиримий романтик сумує, бо його земляки окуті неволею і таки ті, що пробивались у верхи за кращою долею, переживали грізну нерівність, недбайливість і дику розбещеність у власній сім'ї, як трагічно виявляє сімейно-побутова поема «Княжна» (друга половина 1847, Орська кріпость). Поет відкриває твір ніжним діалогом з вечірньою зорею про українську землю і неволю:

Розкажи, як за грою
Сонечко сідає,
Як у Дніпра Веселочка
Воду позичає, /.../
А над самою водою
Верба похилилась;

Аж по воді розіслала
Зеленії віти,
А на вітах гойдаються
Нехрещені діти.

Заспів раптом провалюється, мов ревучий водопад у прірву, жахливою антитезою про трагічну смерть нехрещених дітей, нещасних жінок-покрилок, а через зневагу і жахливість долі останніх невігойно боліла та рвалася душа поета.

Отак дізнаємось із сюжету, що в одному українському селі, гарному, як «писанка», жив собі з дружиною князь-п'яниця, який постійно бенкетував з друзями, а жінка оплакувала свою гірку долю, чому запродалась і не послухала добрих людей і, зокрема, батька та матері: «Вгору не залазь. / Так ні, за князя. От і князь! / От і пишайсь тепер, княгине!» – додає іронічно голос з народу. У смутку вона народила донечку, яку сама виховувала і любила, а свого п'яницю навіть боялася допускати до дівчати. На жаль, через турботи захворіла та померла молодою, залишивши прекрасну донечку на руки князя, який через вічні бенкети не мав часу на дитину і залишив, щоб дівчатко росло брудним і голим попідтинню, яке бур'янами та калюжами з дітьми в яру собі гралось. Як піросла, люди пожаліли й одвезли до Києва в інститут на науку, а повернулася вона в найтяжчий час голоду в нещасне село, де батько не переставав бенкетувати в «галасі срамотнім» та перепродувати жидам збіжжя на бенкети з друзями. Молода княжна з доброю душею, як і її мати, любить і захищає кріпаків та убогих, сиріт, допомагає всім, за що її вважають «матір'ю святою». Але її доля подібна до долі матері, вона теж замкнена в палатах у сонному покої, поки однієї ночі розбещений п'яниця-князь заходить у світлицю своєї доньки й гвалтує її. Грішні маєтки вогонь забирає, невинна і чиста, як «знівечений цвіт», княжна попаде в далекий монастир, а старий, хворий і нічий князь чекатиме смерті по заслугі після розбитої власної сім'ї, якої безсовісний душогуб ніколи й не вартував.

Жахливий сюжет був навіяний молодому й красивому 30-річному Шевченку, коли побував уперше на Україні, у Яготині, як гість у Варвари Рєпніної, де її мати, теж Варвара, онучка гетьмана, успадкувала палац Кирила Розумовського і проживала там з Миколою Г. Рєпніним-Волконським.

(Далі буде)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ІЗ КНИЖКОВОГО ПОТОКУ – 2020

(Продовження з № 326-327)

На гребені постійної уваги румунських учених до творчості Тараса Шевченка у 2020 р. з'явилося дві монографії про великого українського поета-мислителя, фінансово підтриманих Союзом українців Румунії: «Молитви і псалми Тараса Шевченка» Івана Кідещука та «Просвітлене Шевченкове слово» Євсебія Фрасинюка.

Зіткана із статей, що впродовж кількох років виходили в журналі «Наш голос», дослідження **«Молитви і псалми» Івана Кідещука** цікаве передовсім своїм конкретним проблемно-тематичним і жанровим акцентуванням. Основний її зміст спрямовано на вияв своєрідності функціонування молитов і псалмів у творчості Тараса Шевченка, що переконливо пов'язується з особливостями світогляду поета, який сформувався на культурно-національних традиціях українського народу, його звичаєво-обрядових дійствах, віруваннях і релігійних переконаннях.

Не можна сказати, що це абсолютно нова тема в шевченкознавстві, але вона завжди актуальна і завжди на часі, позаяк виявляє все нові й нові грані свого безмежжя. Узявшись за дослідження надзвичайно складної і до того ж неоднозначно трактованої наукової теми, Іван Кідещук знайшов свій «ключ розуміння» художнього і світоглядного вияву жанрів молитви і псалма у творчості Тараса Шевченка. По-перше, для поета, в його тлумаченні, стиль молитов і псалмів, близький і зрозумілий людській спільноті, став не тільки основою його художнього мислення, а й надійною опорою релігійних переконань, непохитної віри в Божі Істини. По-друге, Іван Кідещук підійшов до Шевченкового тексту і як вдумливий літературознавець, і як глибоко релігійна людина, рішуче відкинувши будь-які думки про поетову іррелігійність, деїзм, богоборство і т. ін., які висловлювалися науковцями різних культурно-історичних періодів, у тому числі й нинішніми. По-третє, жанри молитов і псалмів, їх ідеї і стилістику Іван Кідещук розглядає в контексті усієї творчості Шевченка та біблійно-християнських книг. При цьому він спирається як на літературознавчі,

так і на богословські праці. По-четверте, дослідник цілком обґрунтовано пропонує свою класифікацію Шевченкових молитов і псалмів, за змістом виділяючи серед них молитви-слави, молитви-скарги, молитви-ламентатії, молитви-подяки, молитви-гімни, молитви-медитації, молитви-подяки та ін.

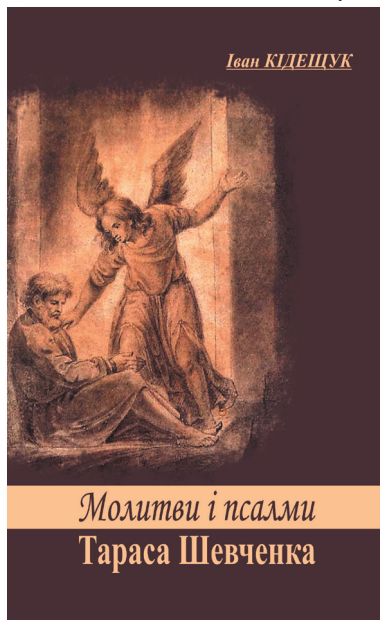
Кардинальне питання, яке намагається розв'язати своєю книжкою Іван Кідещук, стосується релігійних поглядів поета, його ставлення до віри в Бога і християнства загалом. У своїх спостереженнях і висновках на цю тему дослідник близький до ідей Дмитра Бучинського: «Нема людини без гріховного упадку; кожного з нас частіше або рідше, але все ж зачіпає чорне крило гріха, за яким стоїть спокусник

диявол. Не без гріха й гріховного упадку був Шевченко. І тут нема нічого, сказати б, дивного, бо без спокус не були навіть святі угодники Божі. Коли сатана знайшов доступ навіть до Богочоловіка, то чому б він не мав знайти стежки до Шевченка? Цілком не диво, що в Шевченка ми маємо також кілька розпачливих думок, кілька розпачливих зусиль <...>, кілька хвилин духового заламання, але вони такі короткі, його віра така сильна, що зараз же приходить опам'ятання й духовна рівновага».

На моє переконання, релігійні погляди Тараса Шевченка варто сприймати як цілісну систему, що

склалася у свідомості не богослова, а поета-романтика і людини, яка у своєму житті, немов християнський великомученик, витерпіла дуже багато страждань і принижень, але не втратила віри в Бога й до кінця зберегла чистоту своєї душі в безмежній любові до людей, заповіданій Ісусом Христом. Увесь дух Шевченкового слова сповна розкриває істинну сутність його приходу – втілити в художньому слові християнські ідеї милосердя, любові до ближнього і вістителя Правди.

Усією своєю творчістю, як стверджує Іван Кідещук, Тарас Шевченко став на захист Правди та Любові – цих істинних християнських ідеалів, що виявили його життєве й творче кредо. За поетовим словом, Бог і Правда – це одне ціле, бо, в його розумінні, де немає

Бога – там немає Правди, а де немає Правди – там немає Бога. Свої спостереження, узагальнення й висновки Іван Кідешук раціонально й цілком доречно виклав у чотирьох розділах книжки: «I. Молитви слави і прагнення Божого законодавства на Землі»; «II. Псалтирні інтерпретації Тараса Шевченка. Цикл «Давидові псалми» (1845)»; «III. Молитви-скарги туги й плачу за Гетьманщину і скорбний народ України»; «IV. Шевченко та його думи-роздуми на тлі молитов і псалмів».

Загалом книжка Івана Кідешука «Молитви і псалми Тараса Шевченка» – цікаве науково-пізнавальне дослідження, яке своїм змістом підтверджує неперехідний інтерес румунських науковців до творчості геніального українського поета й мислителя. Водночас його видання допоможе широкому читачьому загалу глибше зрозуміти своєрідність творчої манери Тараса Шевченка, його світоглядних і морально-етичних орієнтирів.

~~~~~

V НАЦІОНАЛЬНИЙ ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС МИСТЕЦТВ «ЮНІ УКРАЇНСЬКІ ТАЛАНТИ РУМУНІЇ»

Комісія з питань культури Союзу українців Румунії організувала V Національний фестиваль-конкурс мистецтв «Юні українські таланти Румунії». У ньому взяли участь 192 учні із Сучавського та Марамурського повітів та з Бухареста.

Конкурс проводиться у трьох категоріях: література, музика та живопис, а кожна категорія ділиться на 4 вікові групи. Учасники конкурсу отримали дипломи та грошові нагороди: за перше місце – 500 лейв; за друге місце – 400 лейв; за третє місце – 300 лейв; за відзнаку – 200 лейв; усі інші учасники отримали заохочувальні премії у розмірі 100 лейв.

Церемонія нагородження проходила з 7 по 10 жовтня 2021 року в навчальних закладах, в яких навчаються учасники конкурсу:

- Сучавський повіт: Сучавський національний коледж ім. Міхая Еменіску; Сіретська гімназія ім. Петра Мушата та Сіретський технічний коледж ім. Лацуку Воде; Радівецька гімназія ім. Богдана Воде та школи у Келінешть Єнаке, Ботошеніці, Шербівцях, Балківцях, Негостині та Палтіну. У церемонії нагородження взяли участь голова Сучавської філії СУР Ілля Саучук, директори навчальних закладів та вчителі.

- Марамурський повіт: школи у селах Верхня Рівна й Ремети та Сігетський педагогічний ліцей ім. Тараса Шевченка. У церемонії вручення премій взяли участь голова СУР, депутат Микола-Мирослав Петрецький, голова Марамурської філії СУР Мирослав Петрецький, перший заступник голови СУР Василь Пасенчук, директори навчальних закладів та вчителі. На церемонії нагородження в Реметах взяли участь мер села Іван Клаудіу Бринзанюк, заступник мера Адальберт Роман та священник Володимир Клем.

Метою та основним завданням Фестивалю-конкурсу є відродження, збереження і розвиток української культури в Румунії; виявлення юних талантів, встановлення творчих контактів між учасниками, обмін досвідом, а також створення умов для підтримки та розвитку дитячої та юнацької творчості.

Вітаємо всіх учасників конкурсу та запрошуємо до участі у наступні роки!

**Голова Комісії з питань культури СУР
Михайло ТРАЙСТА**

(Світлина із церемонії нагородження на 4 обкладинці)

Оголошення

Шановні читачі, кореспонденти, співпрацівники «Нашого голосу», повідомляємо, що електронна адреса редакції змінюється.

Наша нова електронна адреса:

nas.holos@uur.ro

Також візьміть до уваги, що ми будемо приймати кореспонденцію на стару електронну адресу лише до кінця поточного року.

Редакція «НГ»

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXX)

Літературознавство. 25. Дослідницькі напрямки.

20. Пропагування в Румунії оригінальної українськомовної прози.

8. Ступені й жанрові аспекти її становлення
та стильової диверсифікації

(Продовження з № 326-327)

Почерговим кроком виявлення стильової диверсифікації українськомовної малої прози в Румунії у даній статті сконкретизується розглядом творів цього виду іншого авторитетного представника «золотої хвили» – **Михайла Михайлюка**, про якого „писати [тим більше, виявити диверсифікаційні здобутки його малої прози у контексті малої українськомовної прози Румунії – додаю я], метафорично відзначає літератор, перекладач і публіцист Євсебій Фрасинюк – це нелегке «Інтермеццо», не просто перебігти «Біле-пребіле поле», нібито все ти покмітив і гордо шепчеш собі «Не вір крику нічного птаха», а це означає наблизитись і перейти сміливо і без вагань «Міст без поруччя», відповідно і відповідально сказати «Слово про слово», освіжити духовну жагу водою, де «Криниця під каменем», довідатись про всі «Буковинські трафунки», збагнути суть, яку відіграє в житті «Синій смуток фіордів», про-тлумачити правильно значний внесок в розмаї нашої культури занотованих подій в його «Публіцистиці», вдарити здорово у «Заглухий дзвін», щоб аж «Білик-кіт упав з воріт» і, нарешті, уважно переглянути альманахи «Обрії», зібрати плоди, принесені місяцем «Серпень», щоб надіятись, що і далі будуть цвісти «Наші весни», а редактор буде надалі редагувати, упорядковувати і заохочувати смільчаків до пера»¹.

Явним фактом є той, що всі осмислювачі творчого доробку Михайла Михайлюка основувались якраз на всьому вищевказаному, маючи на увазі й зокрема його першу важливу збірку малої прози «Біле-пребіле поле», синтезуючи її багатозмістовність і художні достоїнства так, як, наприклад, Іван Ковач на останній обкладинці збірки автора: „«Біле-пребіле поле» Михайла Михайлюка – цікава, хвилююча і широкотематична книга малої прози. Від сторінки до сторінки, від глибів до кольорів слів відбивається думка з уявою, простота з лаконічністю образів, суворий зміст з ніжністю відступів, романтичною піднесеністю. Новели й оповідання пройняті здоровою логікою художнього осмислення, проявами складних і розмаїтих душевних структур. Оскільки між циклами, а, може, й між творами лежать часові відстані – це якраз

доказ про невтомні пошуки прозаїка, його тяжіння до найвагомішого».

З вищеподаного зрезюмування Ковачем змістовних і художніх диверсифікаційних достоїнств малої прози Михайла Михайлюка, властивих його прозовій творчості, внесених ним у загальну картину малої українськомовної прози Румунії, слід зберегти для подальших літературознавчих оглядів: широкотематичну палітру його малої прози, простоту й лаконічність образів (в даному Михайлові Гафії Трайсті інтерв'ю з нагоди його 75-річчя²) Михайло Михайлюк зізнавався, що „якогось вислідного впливу на (його) творчість українські письменники не мали. У нікого я не «запозичував» техніки письма, але навчався у них тільки гарної української мови. Якщо говорити про впливи, то на мою прозу вплинула латиноамериканська, так звана проза «магічного реалізму», річ, яку відзначила у «Шуканні форми» Магдаліна Ласло-Куцук». Впливи, як відомо, можуть бути свідомо визнаними, посталими з підсвідомості вплинутого письменника, або випадковими чи типологічно подібними. Останні в прозі Михайлюка, може, слід би розглядати у зв'язку із Стефаниковим дискурсом стосовно його простоти й лаконічності, здійсненої Михайлюком, щоправда, власним стильовим укладом. Із Ковачевого зрезюмування слід зберегти також для подальших літературознавчих розвідок «здорову логіку художнього осмислення», яка «перекликається» із Стефаниковою, слід так само зберегти «романтичну піднесеність» та «складні й розмаїті душевні структури».

Поеднання ліричного (романтичного) і душевного в малій прозі Михайлюка відзначав Євген Мигайчук: «Прекрасному (...) поет присвячує менше уваги. Та коли він звертається до нього, то виходять оригінальні рядки, глибокі ліризмом і почуттями» (душевними, добавлю я – *I.P.*). Наявність душевного в малій прозі Михайлюка відзначає канадський літературознавець Богдан Бойчук: «Його проза, в якій наявні інтроспективний погляд в психологію і будні людини та оригінальна композиція зі своєрідними переказами минулого в сучасну (діяльність) і навпаки»³. Цю рису Михайлюкової творчості, зо-

¹ Євсебій Фрасинюк, *Михайло Михайлюк – вельмиповажний сімдесятип'ятирічник* // Український вісник. – 2015. – Вересень. – № 17-18. – С. 8-9.

² Михайло Гафія Трайста, *Михайло Михайлюк – невеликовий романтик* // «Наш голос». – 2015. – Жовтень. – № 256. – С. 10-11, 21.

крема специфічність його малої прози, відзначає також Микола Корсюк: «Збірка короткої прози «Біле-пребіле поле» займає (у творчості Михайлюка – *I.P.*) особливе місце (...), вона мовить до читача свіжим вираженням словом, вражаючи авторським умінням будувати сюжети у канві на виключно душевних переживаннях героїв. Тут не служить Михайлюкові запорукою розкриття людського характеру, а насамперед душевні коливання, зсуви психологічного характеру, що невдовзі відіб'ється в його романах».⁴

Микола Корсюк відзначає властивий малій українськомовній прозі Румунії своєрідний, специфічний феномен – її ліричність чи поетичність, які визначають «глибокі (її) витoki й художні ознаки». Даний феномен наявний і в прозі Михайлюка, особливо в мальовничості авторського почерку автора-прозаїка, якому належить тільки одна збірка поезій «Інтермеццо», а решта «продукції» – епічному жанрові⁵. Ігор Лемний вважає Михайлюка «(Одним) із наших видатних ліриків, який як початківець, що має всі задатки стати визначним поетом (...). Від його поезії віс якоюсь ностальгією, глибоким смутком – щирим чи вдаваним, маючи на увазі молодість поета...». Михайлюк володіє метафорою, незвичним поєднанням ідей і слів, уміючи водночас спаяти їх у цілісний вірш, підпорядкований єдиній поетичній думці»⁶.

Думка Ігоря Лемного співпадає з моєю думкою про мистецький статус Михайлюка, якого я назвав «уродженим ліриком», який, як пише Микола Корсюк, усе ним пережите, «сприймає душею-серцем», «гранично болісно». Це моє переконання підтвердила поява 2010 року Михайлюкова бірка малої прози із настільки вдалим заголовком – «Синій смуток фіордів», яким, як й однойменним оповіданням, що дало назву збірці, Михайлюк сугерує «ключ», за допомогою якого слід читати/сприймати сторінки цієї своєрідної поезії у прозі (...), які відповідно настроюють читача, викликаючи в душевному його резонаторі відчуття з-поза синіх туманів скандинавських фіордів чогось поки що невиразного, але сумно-млосного, злегка щемкого, зображеного в оповіданні за допомогою слів сторінками ненаписаними, а скомпонованими, наче в музиці ритмічно фразованими, з образним наголошенням «нот», звучання яких своєю недовомленою але сугерованою

підтекстом значимістю відчутне і в паузах – уривчастих реченнях. «Синій смуток фіордів» я б не уважав оповіданням, а психологічним етюдом чи, перефразовуючи оцінення Франком Шевченкової поезії «Садок вишневий коло хати», – душевною фотографією моменту зізнання її та його у взаємному коханні»⁷.

Думку Ігоря Лемного і мою про мистецький статус Михайла Михайлюка поділяє бувший наш студент українського відділення, згодом його викладач, потім професор Факультету румунської словесності (Facultatea de Litere), член Румунської Академії Дан Хорія Мазілу: Михайлюк – «Поет зроду-віку «народжений», який «мислить образами художніми» (...)»⁸.

Розгляд Магдалиною Куцюк Михайлюкової прозової творчості, зокрема роману, своєю проблематикою належить сфері поетики цього жанру, але витoki літературознавиці можна поширити й на малу прозу Михайла Михайлюка, в якій, як в романі «Не вір крику нічного птаха», автор використовує у розповіді особовий займенник, зазвичай, у третій особі, щоб надати творові враження більшої об'єктивності, розповідаючи про героя роману і новел. В автобіографічних уривках роману чи у творах малої прози автор використовує і розповідь від першої особи. У першій особі говорять персонажі роману чи новел. Трохи незвичним прийомом у прозі Михайлюка є вживання займенника другої особи, яким звертається до героя на «ти», що в Достоєвського є двійником героя, а в Михайлюка лише засобом самоаналізу, пошуком у минулому коренів, які б послужили розгадкою його поведінки у вирішальних моментах життя, даний засіб будучи лише формальним прийомом, який з композиційної точки зору вдало підготовляє і виправдовує різкі зміни часових перспектив.⁹

(Продовження на 22 с.)

3 Богдан Бойчук, *Михайло Михайлюк* //Поэза традиції: Антологія української модерної поезії в діаспорі.- Київ – Торонто-Едмонтон- Оттава, 1993.- С.322-323.

4 Микола Корсюк, *Знаю, що не схибиш дорогу...* // «Наш голос».-1990.-Вересень.-№ 3.-С. 2,4.

5 Микола Корсюк, *Там само*.

6 Ігор Лемний, *Критика і етика* // «Обрії».-Бухарест: Критеріон, 1986.-С.128-136.

7 Іван Ребошапка, *Многая літ вельмишановному ювілярові – майже акордами музики Едварда Гріга (До 75-річчя Михайла Михайлюка)* // «Наш голос».- 2015.- Жовтень.- – 256.- С.5-6.

8 Дан Хорія Мазілу, *Від поезії до прози* // «Обрії».- Бухарест: Критеріон, 1982.-С. 139-144.

9 Магдалина Ласло-Куцюк, *Засади поетики* //.- Бухарест: Критеріон, 1983.С. 270-278.

УКРАЇНІКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXX)

(Продовження з 21 с.)

Усі видові ознаки малої прози Михайла Михайлюка наявні у новелі «Дзвони з незвіді часу», якою відкривається перша його збірка малої прози «Біле-пребіле поле» (1974). Її осмотичний зв'язок з поезією полягає, по-перше, в «завулякованому» змісті, який, як у народній пісні, розкривається розповідним дискурсом, у своєрідному його почерговим фразуванням/звертанням сина до батька «Не говоріть таке, тату», коли останній промовляє до сина: «Видиш? – і я таким буду, як завтра», коли рідного вуйка виносять у домовині надвір, і коли покійний вуйко вже на подвір'ї, і коли тато переживає психологічний момент похоронення вуйка, і коли син разом з батьком повертаються додому стежкою – навропростець через цвинтар, а «дзвони з незвіді часу» доносять слова тата, які громом роздаються у вухах сина: «Видиш? – і я таким буду, як завтра». По-друге, і визначені Магдалиною Куцюк достоїнства поетики роману, в цьому випадку новели «Дзвони з незвіді часу» наявні у дискурсі цього твору: автобіографічна підстава, використання автором у розповіді займенника у третій особі, у формі першої особи для вираження потоку свідомості автора-розповідача: «Стежці немає кінця. Раз від разу мені здається, що я вже не йду, а тчу свинцевими кроками зримі й незримі дороги у безвість. А, може, навкругні дороги – бо де ж та наша хата? Може, це дороги до смерті? Чиєї смерті? Моєї чи татової? Хто помер? Кому справляли похорони? Вуйкові чи моїй прабабці...». У цитованому уривку наявна суміш перцепцій автора-розповідача, його думок та вражень, здебільше хаотичних, алогічних, виражених у першій особі, в моменті душевного потрясіння автора-повідача/героя твору, коли його мозок максимально напружений, і думки перебивають одна іншу. Даний уривок – це монолог, розмова із самим собою.

Найдетальніше прозову творчість Михайла Михайлюка проаналізував професор Володимир Антофійчук у третьому розділі його авторитетної, можна б оцінити – монументальної, монографії з 2019 року, присвяченої автору¹⁰, з образно сугеруючим заголовком «Магма прози», в якому він уперше в літературознавстві цікаво осмислює, аналогічно подібному магматичному процесові витікання із нутра землі розплавлених елементів магми, – виявлення в прозовій масі Михайлюка її складових елементів (мотивів, образів й сюжетів), які не становлять «якусь застиглу форму, а замкнутий в собі, постійно нуртуючий художній світ, схожий на розпечену магму» (...), «переходять/мігрують із новел у вірші, вливаються в романи, інколи зазнаючи мутації

та видозміни. Автор, скажімо, може змінити імена героїв, ракурс погляду на події, що сталися в їхньому житті, проілюструвати певним сюжетом якусь схоплюючим – автором – метафізику. Але семантичне ядро конкретної історії, за яким згодом упізнається цей мотив/образ/сюжет і в новелі, і в романі, та й у вірші, завжди залишається недоторканим». Концепт професора Антофійчука про рух/міграцію складових творчості Михайлюка можна порівняти, але тільки формально, з броунівських рухом мікрочастин (рум. *mişcare browniană* а *particulelor submicronice*), які рухаються постійно, але зовсім безладно, згідно із сталими/константами формули: T (температура середовища руху) і C (виду середовища та розміру частини), з якої можна б, гадаю, запозичити спосіб постійного чи непостійного, випадкового руху складових частин творчості Михайлюка, за якоюсь формулою, скоріше – мотивацією (якою?), і здійснити математичний розгляд художніх засобів/конструктів творчості автора. Але професор Антофійчук переконаний в тому, що, так би мовити, правічний рух складових прози Михайлюка не є випадковим і «...перехід Михайла Михайлюка від малої до великої прози й навпаки зумовлюється (...) не так технічним, як передовсім вимогою строгої організації сюжетного розвитку цілої системи художніх творів...» Цікавим відзначенням професора Антофійчука є і те, що «складниками метасюжету прози Михайла Михайлюка, зокрема малої прози, уточню я, стало власне життя, а також почуті реальні історії, що трапилися з його близькими, сусідами, односельчанами, а то й випадково зустрінутими людьми».

Професорові Антофійчуку належить й інше цінне відзначення: художня еволюція малої прози Михайлюка: якщо перша його збірка «Біле-пребіле поле» (1974) засвідчує перехід від поезії до прози, в якій явно постають художні відгомони поезії, то в пізніших збірках малої прози «Криниця під каменем» (2008), «Синій смуток фіордів» (2010), «Заглухий дзвін» (2014), «попри те, що давніші сюжети знову повторюються (= явище інтертекстуальності Михайлюкової творчості – *I.P.*), хоч з'являються й нові історії, не мають ніякого трагічного настрою, надриву, страху смерті, небуття». Михайлюк «починає називати свої новели трафунками, тобто історіями, що трапилися насправді, від яких віє спокоєм, цікавістю до життя, замилюванням людьми (...). Навіть дотепним, а іноді й дошкульним гумором».

Зі всього досі наведено, гадаю, впливають художні особливості малої прози Михайла Михайлюка.

(Далі буде)

¹⁰ Володимир Антофійчук, «Твій голос ніколи не лукавив»: Михайло Михайлюк в українському літературному просторі Румунії». Монографія.-Бухарест, 2019.

Віктор ГРИГОРЧУК

«Настає час, і люди повертаються туди, звідки вони пішли...»

Інтерв'ю з народним менестрелем – бадєю* Костаном

«Я один на цьому пагорбі, і я дуже щасливий, тому що тут тихо і чисто, ніяка хвороба не потрапляє сюди, а з тих пір, як цей вірус з рогами вразив світ, люди почали повертатися до своїх домівок. Отже, щоб ви знали, як потік тягне за собою русло, залишене Богом, так і люди тягнуться до того місця, де вони народилися. Ось це в Божій Книзі сказано, що після того, як бідні люди тікають у світ для кращого життя, настає час, і повертаються туди, звідки вони пішли».

Віктор Григорчук: Бадя Костане, розкажіть, будь ласка, нам про Вашу молодість.

Моїса Константин: Мене звуть Моїса Константин, я гуцул із Чумирни, а люди називають мене бадя Костан. Мені 80 років, і я живу на цьому пагорбі стільки, скільки себе знаю. Моя дружина померла близько чотирьох років тому, а зараз я один. У мене є корова та пес, за якими я дуже доглядаю. Корова дає мені хороше молоко, я його не продаю, тому що мені пропонують глузливую ціну, роблю з нього сирок або п'ю його, щоб міцно триматися. Бог тримає мене у силі, щоб я піднімався на цей пагорб та спускався з нього, щоб бачити моїх внуків, для мене вони – краще за все. У мене немає сусідів, був один, та помер минулого року, і його син пішов продавати будинок, але ніхто не приходить на нього подивитися, тому що тут занадто безлюдне місце. Я просто щасливий і дякую Богові за те, що він подарував мені радість жити тут. Подивіться, яка тут краса! Тут я виріс, ходив з вівцями, з худобою на пагорб із назвою Фуса. Донедавна на цих пагорбах було багато овець. Зараз у селі немає овець. До чого ми дійшли! Наші предки гинули у війнах за ці землі, але молодь пішла й залишила свої батьківські маєтки на руйнування. Ліси переповнені пнями, колись були високі дерева, яких не могли обійняти дві людини. Але у Бога є правило, і світ не залишиться таким надовго. Коли перші заводи були побудовані в містах, багато людей покинули свою землю і накопичилися в місті. Але заводи розвалилися, і люди повернулися на свою землю. І ще багато прийде, щоб позбутися від цієї хвороби, яка руйнує міста. Навкруг безлюдно, нема де

працювати, бідняки, і вони повертаються до свого первинного життя туди, де народилися. Так що я впевнений, що вони знову почнуть обробляти землю, тому що у них немає іншого способу життя. Це Божий наказ, що б ви не робили, цього не уникнути. Ось як я бачу все це.

В. Г.: А про школу що Ви нам могли б розповісти? Де Ви навчалися? Скільки класів Ви закінчили? Чи вчилися українською мовою?

М. К.: Я закінчив 4 початкові класи в Чумирні, з другого класу я паралельно навчався українською та румунською мовами, і тому я можу легко розмовляти обома мовами. Я не міг продовжувати навчання, тому що нас було 9 дітей у родині, а 5-7 класи були аж у Молдовіці, і батьки не мали матеріальних можливостей утримувати нас усіх у школах.

В. Г.: Живе бадя Костан один на вершині пагорба, але він відомий по всій Буковині. Немає місця, де б про нього не чули. Кожен захоплюється мудрістю та бадьорістю, за допомогою яких він може самостійно утримувати свою сім'ю. Скрізь говорять про майстерність, з якою він виготовляє всі місцеві жителі цієї частини країни, від Гура Гуморулуй до кордону з Україною, знають та поважають бадю Костана.

Бадя Костане, чим Ви стали таким відомим у цій частині Буковини?

(Продовження на 24 с.)

* Бадя – (з рум. *badea*) дядько, вуйко.

«Настає час, і люди повертаються туди, звідки вони пішли...»

(Продовження з 23 с.)

М. К.: Я не знаю, чи справді я настільки відомий, як про це пишуть у газетах, можливо тому, що я вмію грати на сопілці, на скрипці, на тилінці. Або хтось, може, комусь сподобалися мої думки, і я, мушу сказати, був одним із, на жаль, небагатьох майстрів постолів на півдні Буковини. Насправді сьогодні ніхто не носить постолі, деякі люди похилого віку все ще носять тільки на свята та на різні заходи. Я носив їх, поки не пішов до армії. Повернувшись додому, я поклав їх у ґанок, тому з тих пір почали взуватися в гумові чоботи та туфлі.

В. Г.: Розкажіть трохи про музей, який Ви побудували на своєму подвір'ї?

М. К.: Ну, цей музей зроблений мною, моїми руками, і я запрошую Вас відвідати його. Там, де я бував та працював, постійно запитував найстаріших людей села: «У вас немає чогось на горіщі, цих старих речей?» На жаль, зараз люди користуються цими нейлоновими тазами, а не кувшинами, дерев'яними відрами та цебрами, як це було раніше. Я збирав по частинах і відтворив кросна моєї бабусі, а потім зібрав кілька глиняних горщиків, яких сьогодні не знайти. Старі ікони, гарні серветки, вишиті вручну сорочки та хустки, домоткані селянські штани, олійні лампи, все, що я мав у дитинстві. Я зібрав ці речі, щоб мої онуки бачили, як ми колись жили. А в мене 25 онуків і п'ять правнуків, і деякі інші приходять і запитують мене: «Дідусю, для чого це було?». І я бачив, наскільки вони щасливі були, коли я їм розповідав про це. Дуже шкода, що молоді люди забувають минуле і не знають, звідки вони пішли! Мої бабуся і дідусь розповідали мені, як зародилися ці села, як ми сюди потрапили, про те, що наші предки походили з Марамуреша, з комуни Мойсей, звідки походить і моє ім'я, розповідали, як їх переселили, коли був побудований монастир Ватра Молдовіцей, тому що вони були хороші каменярі й священники, дали їм місця для побудови будинку. Куди піти у світ, коли ти стільки часу провів у цьому дворі? Де прижитися?

В. Г.: Бадя Костане, хтось сьогодні купує постолі?

М. К.: Не зовсім. Люди приходять, просять мене зробити дерев'яні граблі для сіна, сокирища, бо ми все ще працюємо зі сокирою та крюками у лісі, писачки для писанкарства, свистки, сопілки, дримби та багато іншого. Влітку я ледве можу довести, стільки у

мене роботи, але ніхто більше не замовляє постолі. Поки не прийшла ця клята хвороба, у мене ще були замовлення від народних ансамблів. Тепер, коли вона зупинила святкові заходи, ніхто не хоче моїх постолів.

В. Г.: Протягом 45 років бадя Костан був паламарем у сільській церкві. Кожної неділі чи свята він спускається з пагорба і допомагає священнику підтримувати порядок.

Бадя Костане, скільки священників змінилися за останні 45 років, відколи Ви були паламарем?

М. К.: Це четвертий. Я повинен Вам сказати, що мій прадід також був паламарем, як мій дід і батько. Тепер мені нема кого залишити, оскільки ніхто з моїх дітей чи онуків не пішов за мною у традиційній професії, як і в грі на інструментах.

В. Г.: Що таке традиція і наскільки вона сьогодні зберігається в селі? Чим відрізняється традиційна музика від сьогоденної популярної музики, загальнодоступної, «масової музики»?

М. К.: Я не знаю, як для інших, але для мене традиції та звичаї, успадковані від моїх предків, були і залишаються святиною, яку не слід забувати, не можна цуратися її, потрібно передавати наступним поколінням. Якщо наші традиції та звичаї зникнуть, то зникне джерело, з якого ми черпаємо життєдайну силу свого існування. На відміну від популярної музики, яка у багатьох випадках вже не характерна для нашого народу, беручи мотиви, гармонії тощо від румунської чи інших сусідніх і не тільки народів, лише для «лиця», традиційна є автентичною, збіраною у людей, від наших бабусь і дідусів, які, у свою чергу успадкували від своїх предків. І ось, таким чином, її походження губиться в темряві часу.

В. Г.: Розкажіть про вокальний гурт «Полонинка». Коли він створився? Хто є учасниками гурту? Хто ним керує? Які пісні є у Вашому репертуарі?

М. К.: Вокальний гурт «Полонинка» був створений раніше, а я особисто приєднався до нього близько 8 років тому, коли було доречно, щоб пісні, які виконує наш гурт, супроводжувалися інструментально. А оскільки в нашому репертуарі були автентичні старорумунські пісні, вони не могли супроводжуватися сучасними інструментами. Учасники нашого гуртка це: Анич Єкатерина, Анич Єлена, Анич Савета, Анич Ауріка, Яшіновські Васирина, Бурсук Марія, Феркал Петронела, Мойса Константин, Антофі Юліана, Верга Єлена, Чорней Вірджінія, Даріє Васирина.

У нашому репертуарі понад 50 пісень, згадаю тільки кілька із них: «Гуцулка», «На тім боці, при по-тоці», «Як ішов я до своєї милої», «Співанка про ан-гела», «Кину кужіль на полицю», «Горівочко, горівоч-ко», «Ой кувала зозуленька».

Щодо діяльності нашого гуртка, що я можу Вам ска-зати? Ми брали участь у понад 17 заходах на Україні, брали участь у фестивалі у Франції, були запрошені та брали участь в заходах, організованих у Бухаре-сті, Яссах, Ботошанах, Сігетуль Мармаціей. Тричі нас запрошували на заходи, організовані Патріархатом, і на одному з них патріарх поблагословив мою со-пілку. Координатором нашого гуртка – професор Ілля Саучук

Окрім цього протягом 20 років я також член ансамблю «Гура Ізворулуй» з Ватра Молдовіцей, який має у репертуарі ру-мунські народні пісні.

В. Г.: Яка різниця між давньою і сьогоднішньою піснею?

М. К.: Як і в будь-якого виконавця, будь-якої музики, початок важкий, склад-ний з підйомами та спусками, з радоща-ми та розчаруваннями. Були ситуації, коли я навіть думав відмовитись від пісні, але щось у моїй душі заклиало мене продовжувати. І я пішов далі... І зараз не шкодую. Слідували роки напо-легливої праці, пошуки, і наступив час, коли я зміг ска-зати, що усвідомив і став відповідальний за те, що я співаю, і немало із моїх прихильників цінують мої пісні. Більшість моїх пісень я записав із простору, де я народився, де я жив і зараз живу, від моєї бабусі. Мій дідусь помер у 40 років, а бабуса залишилася дома з 12-ми особами: мій батько та матуся і 9 дітей. Так що від моєї бабусі я перейняв багато пісень, які зараз є у нашому репертуарі.

В. Г.: Яку пораду Ви дали б молодим виконавцям (учням, студентам), які бажають пройти нелегким шляхом народного рапсода чи виконавця традицій-ної народної музики?

М. К.: Моя порада така: треба переконати самого себе, що ти талановитий і що ти можеш передати слухачам почуття та емоції, оскільки слухачі сьогодні добре підготовлені й дуже вимогливі до молодих ви-конавців. По-друге, вдосконалити свої знання в галузі рідної мови, тобто української, мати терпіння та наполегливість. Не чекати оплесків при першій спро-бі. Визнання та винагорода придуть після багатьох років наполегливої праці.

В. Г.: Яка місія баді Костана в його рідному селі та в Сучавській філії СУР?

М. К.: Місія, яку я взяв на себе, є настільки ж при-ємною, як і дуже складною – шукати та показувати дорогу юним талантам в районі, де я живу та висту-паю. Але, на жаль, як уже говорив, немає молодих лю-дей, які б погодилися продовжувати наші стародавні традиції

В. Г.: При підготовці цього інтерв'ю я дізнався, що Ви були героєм звіту, розміщеного в Інтернеті. Але поки Ви не випустили компакт-диск окремо або разом з гуртом «Полонинка»?

М. К.: Це правда. У нас немає компакт-диска з піс-нями із нашого репертуару у виконанні вокального гуртка «Полонинка», ні як соліста, ні в дуєті з іншими учасниками нашого гуртка, як ми часто виступаємо. Але час ще не втрачений. Я оптиміст. Я одружився у віці 26 років, моїй дружині було тоді 15 років, і я прожив з нею 50 років. Я подумав собі, якби я знайшов ще одну 15-річну дівчину та одружився з нею, то прожив би ще 50 років

В. Г.: Так живе бадя Костан. Просте життя для багатьох з нас навіть тривіальне, і надто суворе для щоденного балування. І все ж, із яким задоволенням він виконує своє призначення самотньої людини на вершині пагорба! Щоранку він прокидається з першими променями, йде доїти корову, снідає, а потім займається своєю «непотрібною» роботою. Його робота схожа на слухняність Богу, яку він здій-снює із незбагненим для багатьох з нас щастям. Пізніше настає полудень, він сам собі готує обід, після якого трохи відпочиває, а потім знову працює. Для нього стосунки з Богом – святі.

(Продовження на 30 с.)

Антонета КРАЙНІЧУК-КІДЕША

ДО 80-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

ПИСЬМЕННИЦЬКІ РЕФЛЕКСІЇ ВАСИЛЯ КЛИМА

(Продовження з № 326-327)

Роздумуючи над пекучими проблемами людського існування, автор паралельно створює *Фютуртаун* – місто майбутнього, побудоване на законах «едемізму». Панівним у цьому ідеальному місті є рівноправ'я, а з ним і нівелювання всього матеріального (замість грошей – квитки). Все, що не відповідало законам Фютуртауна («...Принципи наші чіткі й сталі: кожен житель – рівня і копія свого сусіди, який, у свою чергу, – рівня і копія іншого сусіди»⁴³), проголошувалося «диявольською мораллю». Здавалося б, у такому місті вже точно не мало б бути нічого гріховного чи аморального. Але не існує нічого ідеального, що підтверджує і поспішна втеча головного героя з *Фютуртауна*.

Тема кохання у В. Кліма також набуває найрізноманітніших варіацій. Якщо порівняти з минулими творами, то тепер це почуття значно сміливіше, навіть неприборкане й дике. У творі *Сонячні віночки і лісові гриби* Івона вперше зустрічає своє кохання. Як арену для хвилюючого знайомства автор обирає ліс, ще раз зводячи воєдино людину і природу: «...Її зве ліс з його таємничою піснею чарівної природи, сам його дух. У його царстві забуваєш про оте черстве міщанське життя, тут на часинку знайдеш душевний спокій – єдину відряду»⁴⁴. Любов і краса нероздільні для героя твору *Німа*: «Кажуть, Бог нагороджує нещасних з фізичними вадами духовними якостями, а що може бути цінніше на світі, ніж обдарована душа, яка підносить людину на п'єдестал любові й краси?»⁴⁵. А от Ізидору з оповідання *Люби, скільки влізе!* це почуття приносить тільки страждання. Клаптик паперу зі символічним написом, мов ненароком підкинутий йому під двері, не дає спокою героєві. Устами Ізидора автор проголошує вічну істину: «Кохай, чоловіче, донесхочу, до нестями, до самого божевілля, бо, кажуть, саме в любові суть людського існування, на ній держиться світ»⁴⁶.

Схожі слова звучать і у творі *Вічний двигун*. Тоді стають зрозумілими муки персонажів оповідань

Інвалід любові та *Розважливе, відразливе і кмітливе*. У першому В. Клим зобразив душевний занепад поета, який ні разу не закохувався, у творі *Розважливе, відразливе і кмітливе* герой Чорторий метався в пошуках справжньої любові, міняючи жінок, а зрештою і власну зовнішність. Та це не допомогло змінити його сутність: «Я творю добро засобами зла». А на справжнє кохання здатна тільки безкорислива і щира людина. Не добившись успіху в пошуках любові, Чорторий резюмував слова попередніх творів про важливість кохання: «Якщо в тебе капут з любов'ю, справив панахиду по кохання, ти – вже мрець»⁴⁷.

Закохані герої творів *Троянда*, *Любов з кларнетом*, *Кульгавий танцюрист* і *Двійник дяді Вані* завдяки цьому почуттю знаходять сили для життя та творчості. А Окріп, персонаж оповідання *Ніколи без жінки*, на власному прикладі доводить, що не треба боятися кохання, адже біль, який воно може завдати, рівноцінний зі щастям та піднесенням, що також приходять разом із ним. І навіть нав'язане іншими кохання може стати щирим. Спорідненість душ В. Клим зображає за допомогою спорідненості імен: головні герої – Петрушка й Окріп.

Щодо неодноразово згаданого символізму у творах В. Кліма, то зупинимося на оповіданні *Сонячний Промінь* та винятковій здатності головного героя наповнювати радістю всіх навколо, крім себе. Символічним є навіть ім'я персонажа – Сонячний Промінь. У кінці твору проступають виразні драматичні елементи: «Загомоніли дзвони з далечини, звали Настю у вічність. Сонячний Промінь і Блакитка перехрестилися, глянули понад собою – густі хмари розступалися у висі, прокладали дорогу багрянисто-блакитному мареву, згодом затягнулися знову. Тоді пролунав оглушливий грім, блиснуло над землею, піднявся шалений вітер – почалася гроза»⁴⁸. Природа доповнює сюжет твору, а її опис слугує композиційним прийомом. Символічним є і перевтілення Снігуроньки у весну (оповідання *Сні-*

⁴³ Клим В., *Відсвіти полум'я: коротка проза, роман* / Василь Клим. – Бухарест: Видавництво Мустанг, 2004. – С. 100.

⁴⁴ Там само. – С. 7.

⁴⁵ Там само. – С. 39.

⁴⁶ Там само. – С. 50.

⁴⁷ Там само. – С. 37.

⁴⁸ Там само. – С. 27.

гуронька і яблунева брунька) у домі та на очах прикутої до ліжка людини. Першопочатком життєвого руху стає помешкання знерухомленої людини: *В мою хату прибула весна*⁴⁹.

Особливістю схарактеризованих творів є неймовірна «яскравість» і соковитість описів природи. Наприклад, в оповіданні *Художник* автор майстерно відтворює затишок українського села. У творі *Мефістофель із Ворони*, навпаки, збурює емоції читача: «Блискавиці кришили смолисту гущу неба і їх срібно-сині спалахи освітлювали мертвий місячний краєвид, але не відкривали ясного рятівного горизонту»⁵⁰. Колоритно зображений гірський пейзаж додає твору *Особистість дерева* ліричності та навіть певної казковості: «Там, де ближче неба людині й птаху до сонця, а вночі до завороженого місяця і таємничих зірок, де струмить зі скелі крутої скажене водяне джерело, де старезний ліс дихає опришківськими легендами, і оті глибокі печери, у які входиш, як у монастир, там, де мандрівнику видається непривітною дика сторона, живе вуйко Никифор»⁵¹.

Герої творів В. Кліма аж ніяк не автопортрети автора, однак у кожному з них знайшли вираження його індивідуальні почуття. Злободенна дійсність, вихід із якої митець витворював власною творчістю, у певний момент втрачає нотки трагічності. І читач мимоволі замислюється, якщо герої Климових творів змогли подолати хвилини душевного сум'яття, справитись з усіма перипетіями й трагедіями, то, мабуть, зможе кожен. Сприяють цьому особлива реалістичність новел та романів, їхній зв'язок із сьогоденням. Адже В. Клим не просто описував проблеми свого покоління, він їх «пропустив» крізь призму власного *Я*, переосмислив із допомогою неймовірного авторського чуття та сприйняття. Автор не чіпав життєві грані, яких не розумів, його герой – це наближена до нього самого людина: селянин, з яким він зростав як особистість, і митець, яким він сам став. Цікавим у його творчості є відсутність будь-яких рамок. Герої отримують виняткову можливість трансформуватися: звичайний селянин із допомогою особистісних якостей, а то й через пережиті життєві колізії, підіймається над оточенням, духовно переростає його і формується як довершена людина, сильна і незалежна від думок інших. Такими

були й Валерій із роману *Відсвіти полум'я*, і Петрик з твору *Крах Цитаделі*, Максим із *Сонце і земля*, Михайлик із новели *Перемога*. Усі вони однаково тягнуться до творчості, як своєрідного містка між звичайним, буденним і життєво необхідним для самореалізації. Таким був і В. Клим. Але автор, у той же час, не підносить творчість як єдино правильну форму утвердження особистості. У романі *Відсвіти полум'я* покликанням Гната була дещо інша форма мистецтва: «Яке покликання людини може бути величнішим, ніж потяг до творіння, до діяльності, якості, які возвеличують і нарешті підносять її на п'єдестал звання ЛЮДИНИ, а він і є одним із тих Homo faber, яким дане цінне доручення – будувати»⁵². Уже в цих рядках прочитується авторське розуміння буття: тільки у «творінні» формується особистість, воно визначає покликання, вищу мету, з якою ми з'являємося на цей світ. І тільки тоді воно справді приносить користь, якщо буде орієнтоване на людей. Якщо дім – то для ближніх, якщо поезія – то для духовного збагачення. Зісторінок записної книжки Валерія дізнаємося: «Поезія – рідна мова людського роду; поезія стоїть поруч любові, вона її сестра, з'єднана і розчинена в ній, родить нове створіння; у давніх греків – священний струмінь, ентузіазм, шаленство, божественне божевілля (цитати із різних джерел)»⁵³. У тому «божественному божевіллі» гартувалася людська душа, набувала необхідних для трансформації рис, а згодом і переходила грань буденного, осягаючи суть існування, скидаючи зайві окови безглуздої метушні. Саме так редактор журналу «Наш голос» схарактеризував дебютанта Валерія: «Поет великої надії: оригінальний талант, проникливий погляд у суть життєвих істин»⁵⁴. Життєві істини Валерія пізнаємо з його поезії *Вранішня молитва*⁵⁵. Дещо інші переживання розкриває вірш Максима з роману *Сонце і земля*⁵⁶. Одного тривожить сенс буття, іншого – почуття любові.

В уста своїх героїв В. Клим вкладає власні переживання: так і мечеться людська душа все життя між двома островами – коханням і пошуком власного *Я*, зрівноважує обидва прагнення, шукає місток між ними. Перше – це свідоме життя заради когось іншого, а інше – своєрідне егоїстичне бажання самореалізації.
(Продовження на 29 с.)

⁴⁹ Там само. – С. 49.

⁵⁰ Там само. – С. 64.

⁵¹ Клим В., *Біла карточка* / Василь Клим. – Бухарест: Видавництво RCR Editorial, 2009. – С. 232.

⁵² Клим В., *Відсвіти полум'я: коротка проза, роман* / Василь Клим. – Бухарест: Видавництво Мустанг, 2004. – С. 142.

⁵³ Там само. – С. 204.

⁵⁴ Там само. – С. 210.

⁵⁵ Там само. – С. 207.

⁵⁶ 24. Клим В., *Сонце і земля: роман* / Василь Клим. – Бухарест: Критеріон, 1980. – С. 80.

Василь КЛИМ

КУЛЬГАВИЙ ТАНЦЮРИСТ

Ого, вже пропав той золотий час, коли він задиристо фліртував з манірними дівцями в храмі своєї покровительки Терисихори. То був щедрий подарунок молодості й багатоцвітний віночок славного художнього життя, в якому відчував себе самим богом. Та нарешті настигла нещаслива година, коли довелося покінчити з «la dolce vita». Гірка дісталась йому доля: нещасний дорожній випадок. А ще нагрянуло нове горе: запалення сітчастої оболонки.

Та не розпачем проймається йому, пересилився на село. І тут живуть люди. Тепер забавляється книгами, телевизором, розбалакується з людьми. А оце недавно завів роман із вдовою Іриною, колишньою «коханкою» ще з ліцейських років.

Якось мати докріливо закинула йому:

– Зрадила тебе ота невірна сцена, ти ж справжній вдівець без неї, тепер шукаєш собі розради й втіхи в парі з якоюсь вдовою, видно, щоб замінити втрачену любов. Та ж воно виходить, як в тій приказці: яке їхало, таке здибало.

– Я ще не остаточна жертва безглузлого випадку, фізична вада не підірве твердої надії до обрання нового шляху, ще побачимо. В житті людини безліч початків і стільки ж кінців, які абияк обіцяють новий початок, в цьому ж суть людського існування. Тобі ця істина достеменно відома, марно добулась звання вчительки. Поміркуй, дорога, я – дерево при осінній порі. Тимчасово опадає жовтим мертвим листям воно, а я жду весни.

Саме в такому логічному розумінні відновився його зв'язок з Іриною, з якою в юності наївно кохався. А зараз, в надто зрілому віці, сліпа випадковість знову звела їх до нового початку. Складний початок. В її життєвому доробку вже глибоко закорінився солодкий чи гіркий досвід, йому, холостяку, ще доведеться тинятися крутими стежками загадкового лабіриту.

Ніхто не вважав її такою вдовою, скоріше молодницею, яка ще сподівалась свого нареченого, бо природа не поскупилась обдарувати її всіма якостями.

Хвилюючою була їхня зустріч: він безтурботно кульгавий до недалекого міста, вона несподівано виринає з прибічного провулка на розлогий гостинець. Зупинилися. Нерішуче, чомусь засоромлено привітався. Хвилику розглядали одне одного.

– Хто це переді мною?! – здивовано вигукнула вона. – Господи, яка несподіванка!

– Не бачиш? Той же Валерій, тільки кульгавий, – відповів, понуривши голову.

Ірина зняковіло обвела цікавим поглядом свого колишнього друга.

– Ну ходімо вже, розкажеш...

– Тільки не співчуйай мені. Нещасний випадок, і все. Я – той же самий, якого ти добре знала, хіба трішки постарів.

– Не дуже, Вальку, хіба настільки, наскільки позбавив мене нещадний час молодших років.

– Як живеш, Ірино?

– Теж справа в нещасному випадку. Помер чоловік, залишилася вдовою.

– Співчуваю тобі, але втішно, що ти ще така молода.

– Як і ти сам.

У місті зайшли в кав'ярню. Щось не ладилось з розмовою, чомусь не хотілося згадувати про їхній давній інтимний зв'язок, хоч і думали про це. Вона не вдержалась.

– Якби змогли ми повернути нашу юність...

– І продовжити її, – непереконливо посміхнувся.

– Бачу наше минуле маленьке щастя, наче сон.

– Солодкий сон. Поволі-поволі він окутується туманом.

– А хіба саме життя – не туман? А ми не блукаючи в ньому овечки, які загубили свого пастуха? – туман нарешті розсіюється, покажеться сонце.

Ще були зустрічі, та не завжди заздалегідь установлювали їх. І ось, одного разу він сам з'явився біля її воріт. Коротко повідомив:

– Наступної неділі відбудеться вистава в будинку культури. Будь ласка, прийди, я ждати тебе. Приїжджають гості, буде знаменита подія.

Веніамін Кушнір, Аркан

Ірина уважно розглядалася по переповненому залу. Перевіряла поглядом кожен ряд крісел, зайнятих глядачами. Валерія ніде не було видно. Мабуть, – думала вона, – планує зіграти непередбачливий фарс. Невже він здатний на гіркий сюрприз? Не вірилось... Тоді прощай, мій обманнику. Намірилася покинути зал, але вже піднялася завіса, і довелося залишитися на місці.

Ось перший номер концерту – знаменита співачка Софія Мирон. Потім довгі оплески, багатько букетів. Далі ведучий сповіщає виступ танцювальної групи «Гуцульський вир». Ох і сказано кинувся у вир буковинський танець, здавалось, вогнем палало з-під постолів виконавців. І дивувалися глядачі, звідки тієї снаги набралось в цих молодців, один красивіший другого. Безперечно, ще

не бачило село такого чуда. Та не було більшого чуда, як просто витріщені очі Ірини, коли вгледіла серед цих чародіїв хореографічного мистецтва Валерія. Ніхто не зміг би запримітити в ньому якусь фізичну ваду. Та й він сам твердо вірив у величезне диво, яке принесло йому незбагненне щастя.

Затрепетало, як ніколи, серце Ірини, а коли номер закінчився, сама не усвідомивши, що з нею діється, вибралась на сцену, підбігла до Валерія саме тоді, коли танцюристи віддячувались довгим поклоном розпашілій в оплесках публіці, і міцно поцілувала його в уста, що викликало нову хилу оглушливих аплодисментів.

З нетерпінням ждала його на порозі культурного дому.

ПИСЬМЕННИЦЬКІ РЕФЛЕКСІЇ ВАСИЛЯ КЛИМА

(Продовження з 27 с.)

Спільним в обох юнаків (та й у багатьох інших героїв творів В. Кліма) був потяг до сцени, до театру, як ще одної форми самореалізації. Саме у безсмертних творах класиків дід Онікій радить малому Валерику шукати відповіді на злободенне⁵⁷. Для досвідченого Онікія любов йде поряд із цинізмом, підступна й крихка, випаює, а не гартує. Для кожного вона різна, тому й не розуміє Валерій діда. Для Гната ж любов має зовсім інші відтінки, як, утім, і театр: «Отак би прожити лишень на сцені, у тому новозбудованому, метаморфозованому світі, у якому бачиш життя в інших кольорах, знайдеш його сенс і будеш щасливим, відчуваючи себе віддаленим від коловороття і бридкої дійсності»⁵⁸. Саме Гнат прививає синові любов до всього театрального, захоплення сценою, на якій можна «відрепетитувати» складний процес життя без явних втрат: «Театр ефективніший, чим судова інстанція. Вона посадить обвинуваченого за ґрати, але там він не очиститься від гріха, повернеться на волю і продовжуватиме злочинствувати. Не одним покаранням вдасться запобігти падіння душі у гріх, існують доцільніші засоби, а театр один із них, і зберігає цілий арсенал своїх адекватних цінностей, у першу чергу етичного і виховного порядку. Поряд театру я ставлю і церкву, вони являються справжнім чистилищем людської душі»⁵⁹.

М. Корсюк у передмові до однієї зі збірок так схарактеризував персонажів Климових творів: «Тихі, скромні й невибагливі, вони несуть свою долю покірно, та раптом постають проти себе, розкриваються

у всій душевній оголеності й духовній повноті, так би мовити, одним махом, не карколомним, а спокійним, розсудливим вчинком. Щось чеховське, кафкіанське може прочитатись у підтексті Климової прози. Звичайно, щось відчувається і від Достоєвщини, особливо в осмисленні моральних категорій добра і зла, але, гадаю, переважає Чехов із образним відтворенням дрібної людини»⁶⁰. Погоджуємося з дослідником, хоча у творчості В. Кліма проглядається більше мотив «світової скорботи», ніж чеховської «дрібної людини». Його герої разом із потягом до творчості, захопленням театром і постійною втечею від дійсності викликають не жалість, а радше захоплення. А от загальні настрої творів із зверненням до реалій буття, та навіть зацикленням на них, чомусь наводять думки про витворені Дж. Байроном світи, коли глибоке розчарування романтиків наслідками Французької революції почало переростати у настрої цілковитої безнадії та глибокого відчаю – у «світову скорботу». Цей відчай переріс згодом у втрату уявлень про загальні перспективи суспільного розвитку. І внутрішнє хвилювання і дезорієнтованість почали сприйматися як закономірні, а шляхи виходу із цієї ситуації – таємничі й незрозумілі. Таке суспільство постає у пізніших новелах В. Кліма, у яких автор одне з найважливіших завдань – пошук шляхів виходу із застою й меланхолії – покладає на плечі натхненників суспільства – поетів, танцюристів, художників. Їхні відчайдушні спроби осмислити свою суть і міцно стати на ноги сприймаються як спроби самореалізації усього суспільства. (Далі буде)

⁵⁷ Клим В., *Відсвіти полум'я: коротка проза, роман* / Василь Клим. – Бухарест: Видавництво Мустанг, 2004. – С. 177.

⁵⁸ Там само. – С. 237.

⁵⁹ Там само. – С. 234.

⁶⁰ Клим В., *Біла картка* / Василь Клим. – Бухарест: Видавництво RCR Editorial, 2009. – С. 8.

Краю мій!

Слова Василя БАРШАЯ

Музика Юрія КЕРИ

Помірно

1. Вер- би на- мо- чив- шись в річ- ці по ко- лі- на, че- шуть бі- лі ко- си
в дзер- ка- лі во- ди. По- ле. Сад. Ді- бро- ва. Піс- ня со- ло- в'ї- на
Кра-ю мій, ти кра-ю щас-тя і кра- си! Кра-ю щас-тя і кра- си!

2. Стеляться дороги і лани родючі,
Курять безперервно люльку димарі.
Як же не кохати ці краї родимі,
Як же не любити ці щасливі дні?!

«Настає час, і люди повертаються туди, звідки вони пішли...»

(Продовження з 25 с.)

Він відчуває це у всіх галузях життя, читає, бачить закономірність у всьому, що його оточує, весь час кланяється Богу, на початку та в кінці трапези, коли починає чи закінчує роботу, або після доїння корови, завжди із хресним знаменням. Ось так проходять його дні, кожен схожий на попередній, і він проживає їх з тією ж непохитною радістю та наполегливістю. А коли настає вечір, він сідає на ліжку, бере скрипку чи сопілку і майже годину грає сам, у темряві, як у відомому лише йому ритуалі.

Шановний бадя Костане, дякую за Вашу доброту, за дане нам інтерв'ю. Ми бажаємо Вам міцного здоров'я, творчої сили, і, можливо,

до кінця цього року або нарік підготувати разом з вашим гуртом та з фінансовою підтримкою Союзу українців Румунії хоча б один компакт-диск, а це тому що не тільки молодому поколінню але й старшим потрібні наші автентичні народні пісні.

P.S. Якщо вас дороги заведуть в Південну Буковину, відвідайте бадю Костана. Можливо, він чекатиме вас біля воріт із графином свіжої води з криниці та довгими мовчаннями, адже бадя Костан живе сьогодні самотньо зі своєю скрипкою та своїми історіями, які не можна назвати інакше ніж «історією», бо вони не зникають за добу, вони ніколи не зникають. Станьте частиною його історії та забудьте бодай на короткий час про телефони, комп'ютери, забудьтеся в тиші й спокої.

Віргілій РИЦЬКО

СИНЬО-ЗЕЛЕНА ВОДА

Тихий вечір, спокій. Заплющую очі й намагаюся ні про що не думати. Раптом з небесних висот, з усіх боків прилітають десятки, сотні бабок. Літають повсюди, несамовито метушаться. У сірих сутінках сяють їх райдужно-блакитні та червоні крила. Милуюсь кілька хвилин ними. Невдовзі вони зникають так само швидко, як і з'явилися. Зрозуміло, це ж їх шлюбний період.

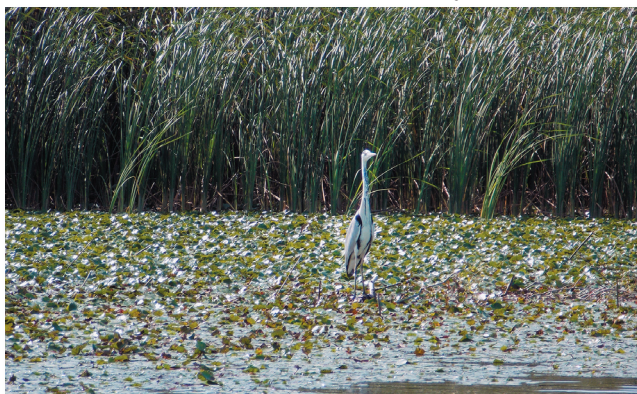
Після того, як стемніло, у траві заводить свою пісню цвіркун. Десять неподалік інший йому відповідає.

Враз чую голос :

– Що робите, пане професоре?

– Ось, сиджу в холодку, Василю, і борюся з пивом наодинці.

– Завтра поїдемо на озеро Єренчук?

Його слова викликають в моїй душі приємне хвилювання. Я ніколи не бував на озері Єренчук.

– Коли зустрінемося?

– Вдосвіта біля човна.

– Гарзд, домовились!

Збираю розкидані по столу предмети. Викидаю банку з пивом у смітник.

Удосвіта іду до місця зустрічі. Наближаюсь до човна. Мій друг уже там. Чую гуркіт двигуна.

Зірки, бліді та втомлені від цілонічного блиску, відпочивають на гладіні спокійної води.

Підходжу, вітаємось із Василем, схиляючи голови. Я сідаю у човен.

Мій друг рушає, забруднюючи тишу гуркотом двигуна. Човен розсікає водну гладінь, тривожачи сонні зірки на ній, і виїжджає в Дунай. Рухається плавно, ковзаючи вздовж берега, нечіткі контури якого розмивають скупчення рогозу і комиша.

Світає.

На маленькому пливучому острові рогозу сіра чапля стоїть, як статуя, ховаючи голову під крило. Потривожена звуком двигуна, вона піднімає голову,

дивиться на нас сонно й сердито. По середині ріки ліниво пливе самотній пелікан, зливаючись з водою.

Ми продовжуємо нашу подорож.

Василь уповільнює човен і уважно оглядає рослинність на березі. Човен повільно наближається до берега, і лиш тепер я помічаю струмінь води, що витікає із зеленої гущавини. Ми в'їжджаєм у вузький канал, наче у вербовий тунель, який звивається, мандрує. Водяна стежка веде до озера.

Старі, товсті, дуплаві верби з покрученими гілками кронами зливаються в одну форму та колір по обидва боки водного шляху. Я милуюсь красою довкілля і бажаю, щоб ця казкова дорога ніколи не закінчилася. Напівтемрява, близькість, дикість і таємничість природи створюють казкову атмосферу, здається, що з будь-якого місця і в будь-який момент може з'явитися якийсь фантастичний персонаж або міфічна тварина.

І все ж таки тунель закінчується. Виїжджаємо з вузького вербового лісу до світла. Світла неба та озера.

Човен виходить у води озера Єренчук, яке здається неосажним. Перед моїми очима нескінченна поверхня води. Синьо-зелена, чиста, прозора і глибока...

Микола КОРНИЩАН

ПАЦІЄНТКА

(Продовження з № 326-327)

3.

Скупчившись навкіл мене, співали «Алілуя» та інші куплети неіснуючими мовами. Але співали голісінки, щоб не зіпсувався кристалічний звук їхніх голосів, мов у серафимів; щоб не спотворився через шелест димчастих суконь, кинутих прямо в той кут кімнати, де Еліза висіяла тонкий шар блакитного попелу; мов осіннє небо. Розтопила воскову свічку, з якої змодельовала якісь потайні символи або щось, що нічого таки й не символізувало, бо в усьому, що я бачив, не було жодної симетрії; не було сенсу в тих, здавалося б, дитячих фасонах. Хоча натякала на те, що все це було пов'язане зі заведенцями чи пошаною до певних догм, без яких ця урочистість неможлива, я дуже добре знав, що насправжки все це було лише витівкою, доволі чітко видаючи психічний рівень присутніх. Та ще знав, що чого б я не норовив зробити в ті кляті моменти, я, звісно, не зміг би змінити нічого з усього, що вони мітили й чому корилися всі, саме так, як цього потребувалось. Саме так, як вимагала Еліза. Казала їм, щоб не торкалися мене та щоб не дивились мені в очі. Одній з них, тій, котра виглядала наймолодшою та мала майже ідеальне тіло, повеліла одразу ж прикрити всі дзеркала у всьому будинку. Але накрити їх чимось червоним; тим, що знайде в шифон'єрах чи деінде. «Тільки так, – уточнювала, – зуміємо захиститися від того, що не бачимо, але в будь-який момент може поставити під загрозу всю цю процесію».

Мені натомість доводилося сидіти на місці; втримуватися нерухомим. Бо будь-яка спроба опиратись природному скривила б усе, – попереджала вона. Та ще казала, що все було зовсім інакше, ніж я кмітив. І коли висловила все це, безсумнівно, що передусім натякала на мою кебету вловлювати саме те, що діялося в ті моменти. Звісно, що вагувалася у всьому, що, як підозрівала, думав я отоді, допускав і вижидав на інший виверт. Яким був, приміром, той менш приємний випадок, коли хтось із гостей зненацька розревівся.

– Бо він думає про щось інше, – виясняла нещасна, ніби норовлячи вибачитися за свій невтримний спалах.

– Отому й наполягаю, щоби ви не хрестилися, коли зрієте щось подібне, а краще було б, щоби хакалися. Щоб зафіксували навіть і це дієслово у вашій мові, хоча воно й не існує у звичайній говірці. Але, як здогадується і самі, походить від букви х, – дратувалась Еліза, вздріваючи, що все починало йти шкереберть.

– Згода, – погоджувалася та, якій з кута, де знаходився я, а може, тільки через світло здавалося, що їй не вистачало чогось. Якраз там. Якраз...

– Жодної згоди, – майже викрикнула Еліза. Крім того, доточувала дражнити, – вважаю, що знаєте, що мені не потрібно ніякого вашого підтвердження, щоб знати, що маю рацію. Тож краще було б, коли б ви піклувалися про все, як тому годиться, і щоб робили тільки те, що ви зобов'язані робити; щоб нагадали, що я привела вас сюди, лише щоби ви німували.

– Знаємо, – сказала неповнолітня; та, котра накрила усі люстра.

– Ви нічого не знаєте.

– Ба відаємо, що тиша стає тим глибшою, чим більше часу триває наша мовчанка.

– У цім випадку, – вклинився я в їхню балачку, – мені зостається тільки...

– Тобі нічого не лишається, – вмить, зміненням тоном, ледь не прошепотіла попрятниця обряду. Вона додала ще щось, але я не зрозумів, що вона мала на увазі. Не вловлював, бо її слова були дещо нечіткими. У всіх тих її натяканнях було занадто багато голосних. І занадто багато свистячих при кінці кожного слова. Та було ще дещо в тому неочікуваному благослів'ї; щось, що звучало так, ніби його видав саме той голос, який припадав до зовсім іншого життя. Своєрідна флексія. Надмірно пронизлива тональність. Мов метал, вишкрябаний чимось твердим.

Чесно кажучи, не лише голос Елізи, але й усі її учинки, все, що вона робила того дня, і все, що наказувала іншим пацієнткам робити, було не що інше, як злуда, яка мала за мету якомога чіткіше підкреслити нікчемний психічний стан тих, хто зійшовся отут; прийшов чи, вірніше, втік із Центру психічних захворювань з периферії, де я працював протягом усього мого життя. Факт, який змусив мене

здуматися, бо я надто добре знав, наскільки добре охороняли ту будівлю. Але знав водночас і те, що часто ходили чутки про певні змови між чатовими та тією групою інтернованих, стан яких часом здавався стабільним. Ті, хто не видавав жодної агресії і кого майже ніколи не бачили капітулюючи перед діями, які могли виявити хтозна-яку відсутність розбірливості. Більше того, у цьому контексті Еліза, схоже, відігравала визначальну роль. Я кажу «схоже», бо ніколи не бачив її під час служби. Я не бачив її там, серед інших. Або, навіть якщо я бачив її мимохідь, я, безумовно, не звертав на неї уваги. Ті, за кого я не відповідав безпосередньо, мене зовсім не цікавили. Не інтересували, позаяк, відносно інших моїх колег, для виявлення та встановлення причинків девіантної поведінки моїх пацієнтів я не вдавався до методу уподібнення. Не шукав збігів, щоби скласти правильні звіти, щоб майже точно зрозуміти, яке лікування рекомендується кожному страждаючому. Більше ніж висновки, запропоновані реальністю, яка у випадку безпорадних була синонімом хаосу та уяви, я віддавав перевагу конкретним застосуванням знаних теорій. Особливо звітам місис Меланії Клейн. Але й іншим роботам, тим, які я перерахував щоразу, поки не знаходив необхідного рішення, щоб вилікувати певні поведінкові відхилення. Поки я не розумів, як мені треба було діяти залежно від випадку, віку чи інших аспектів, менш важливих, але вкрай корисних для встановлення доконечного балансу досліджуваного стану.

– Та принесіть ще трохи піску, – мене перебила та, котра на даний момент здавалося, що починала дратуватися чимраз дужче. – І декілька мокрих рушників.

– Зелених? – пролунало звідкілясь з ванної кімнати.

– Синіх, – сказала Еліза.

– Чому саме синіх? – спантеличено запитав я, але відповіді не отримав. Натомість мені наказали лягти.

– До того ж нам треба б обвити тебе целофаном, щоб у найближчі сто років ти зміг би зберегти повністю хоча б свій контур.

– Але, – встрянула неповнолітня, – у цьому випадку ми могли б мати серйозні проблеми якраз з тією формою, яка всякчас змінює свою форму.

Відповідь, одначе, так і не почулась. Більше того, замість бажаного роз'яснення Еліза вдалась до інших зневажань.

– Думайте, на біса, і ви. Бо тому я привела вас сюди: аби ви думали допоки мовчите.

– Гаразд, – вимовили хором усі ті, котрі продовжували ту ж безглузду гру. Пересували різні предмети зсередини. Навіть і меблі. Особливо стільці та столи; крісла, дивани та квіткові горщики. Перевертали навиворіт перські килими, скатертини й серветки на комодах. Міняли їхнє місце. Оскільки світло не відображало правильних кольорів, запевняли, ігноруючи мене повністю. Та казали ще дещо про темряву, яку сотні років зберігали в непрозорій скляній тарі.

– Саме цю темряву нам доведеться вилити на нього, – учув я уві сні після того, як випив склянку солоної води. Як просила Еліза.

Я розглядав дерева, намальовані на вікнах вітальні. Саме ті дерева, які завжди змінювали свої форми та відтінки. Піщані дерева. Зі схожими на скло квітами та синявим листям. Безперестанку дрижачим. Готуючись ніби відірватися від землі й піднятися до неба. До того небокраю, який тепер був фіолетовим. Мов зі скла, якого шліфували постійно, аж допоки не діставало доконечну гладкість. Я бачив птахів, які не літали, а зависали десь вгорі; на вловимій висоті. Білі та великі птахи. Намальовані, ніби якимсь живописцем. За взірцем чогось легшого за повітря. Я бачив усе зовсім інакше, ніж знав до цих пір. Жінки, ті, котрі були об'єкт, звісно, що за цих обставин, не потребували жодного покриття, бо справжня їхня краса полягала саме в чистоті; в тих симетричних формах, аж таких досконалих, що здавались саме шедевром самої природи.

Я відчував п'тьму, в яку поринав звільна, наче у щось холодне і відрadne. Щось, що віддаляло мене від будь-яких упереджень; будь-якого бажання та замаху змінити все, що було таким, яким воно й повинно було бути. Тривало довіку. Навіть і в ту мить, коли я нагадав початок. Ніч, 3-го вересня. Коли я звідав її вперше. У моєму домі. У кріслі в коридорі. Вона сиділа там і виглядала пригнобленою. Далекою, ніби навіть і не була з того світу, в якому хаос плутався із порядком; з тим, що всі хибно називали ладом. Коли вже здавалось, що і вони були якраз звідси. Із цього зовсім іншого виміру, в якому все тривало повік. Де все відбувалося точно так, як бажали усі. Де не потрібні були час і простір, щоб мати змогу врешті-решт зрозуміти абсолют.

~~~~~

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 326-327)

Віктор був незадоволений і zarazом прикро вражений тим, що Ірина постійно не те, що відписує його батькові, а відрізує якимось вперто й завзято кожне його слово. Він хотів якимось підказати їй, що не годиться так поводитися, але передумав і через хвилину сказав:

– Я міг би попросити отця Бутояну, щоб повинчав нас таємно, якщо ти боїшся інакше... Запросимо його до диспансеру, Євстатія пошлю кудись і... А потім можемо організувати забаву, запросити гостей і не казати нікому, що то наше весілля.

– А ти певний, що старий мовчатиме?

– Без жодного сумніву! Піп дуже серйозна людина.

– Але не виглядає... Не казав ти, що він морочить тобі голову всякими дурницями?

– Чому дурницями? Я казав, що отець ознайомлює мене й уводить у різні церковні та теологічні питання і, знай, декотрі його ідеї дуже цікаві.

Ілаш дивувався і zarazом не подобалося йому, що між Віктором та Іриною не те що не існує повна згода, а постійно – хто в лів, хто по дрова. Тому він вирішив, що краще йому не вмішуватися. Припалив іншу цигарку.

Аспазія обняла Ірину:

– Не гнівайся, Іринко, що я спімнула про Оксаніне весілля, бо...

– Ти що? Нема мені, чому сердитися, бо я таки від Віктора знаю, що в дитинстві вона була його коханою... А в дитинстві, як в дитинстві, ні?

Знову замовкли всі, охоплені якоюсь холодною атмосферою. Віктор подумав розвіяти її, налив усім вина й підняв свою склянку:

– За ваше здоров'я!

– Дай Боже всім! – підняв й Ілаш склянку. – Ми, дякувати Богові, не маємо причини нарікати на недугу, лиш бідний Михайло...

– А ви казали, тату, коли питав я вас про Михайла, що він відчуває себе краще, не так?

– Та відчуває себе краще, правда, що відчуває, а яке то в нього життя? Не говорить, не ходить, лежить весь час і слухає радіо – це його єдина втіха. Бо ви, лікарі...

– Я, тату, пояснював стільки разів, що, на жаль, Михайлова хвороба, власне, Михайлове каліцтво невиліковне.

– А тоді, хлопче, чому сучавські доктори, котрі оперували Михайла, казали, що він виздоровиться?!

– Вони мали на увазі операцію, тату, бо, дійсно, операція врятувала Михайлові життя.

– Яке то життя, Вікторе?... І, кажеш, уже не можна нічого зробити?

– На жаль, ні. Удари по його голові пошкодили остаточно певні зони його мозку, і якраз ті, котрі відповідають за рух, за здатність говорити... А пошкоджена частина мозку такою й залишиться назавжди.

– То як, не розумію! – розсердився Ілаш. – Виходить, ми задурно возили його по стількох докторів?!

– Ні, не задурно – завдяки тим лікарям Михайло сьогодні серед живих. Але мозок, кажу, не відроджується, як не відроджуються й інші частини людського тіла. Скільки людей повернулося з війни без ноги, без руки та й так і залишилися?..

– Е, одне не мати ногу, а інше... – сказав Ілаш і тільки тоді замітив, що Аспазія плаче. – Цить, доцю, не чула-с, що лікарі не можуть нічого робити?..

– Чула-сми, татку, чула, але не доста, що він, бідний, у такому стані, ще й спина у нього повна гнійних ран!

– То чому? – обурився Віктор. – Я послав вам мазь, щоб змазувати нею Михайлові прищі. Хіба не загоїлися?

– Та певний час допомагала йому та мазь, але закінчилася, і вже не помагає й Гуцулчина.

– Ух, і в мене вже нема її, бо наша аптека віддавна закрита. Випишу вам рецепт та купите у будь-якої аптеці. Змазуйте нею щодня оті рани, чуєш, Аспазійко? Побачите, що загоїться Михайлова спина. Чому ви мені про це не писали? Я мав негайно вислати. Купить, а коли прибудемо на весілля, привезу і я. І не залишайте Михайла, щоб постійно лежав тільки горілиць, бо від цього ті рани. Повертайте його то на один бік, то на другий. Лежати весь час тільки горілиць дуже небезпечно й для легенів. – Віктор помовчав трохи, а далі додав: – Мені теж дуже хочеться побачити Михайла – жду з нетерпінням часу, коли прибуду бодай на якийсь час додому.

– Для Михайла це буде велика радість! Він водно питає про тебе. Власне, пише у зошиті: «Що робить Віктор? Як йому там живеться? Коли прийде додому?». Він дуже тужить за тобою.

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Після від'їзду гостей, наступного дня о десятій годині, коли Віктор був у диспансері, Ірина побігла щодуху до «каземата», надіючись, що зустріне Ремуса. Вона була дуже зажурена й перелякана через вагітність, у якій не було вже жодного сумніву. На той день у них не була встановлена зустріч, лише через два дні, але вони домовились, щоб Ремус щодня о десятій дивився крізь бінокль, чи нема Ірини біля їхнього гнізда: може, вона мусить конче повідомити щось йому або просто не втерпіла й хоче бачити його. Але Ремус не з'явився, а Ірина побоялася ждати довше, ніж чверть години, бо був ризик зустрітися з кимось, а Ірина не мала переконливого пояснення, чому вона там, а не в школі. Погано й те, що вона з поспіху забула прихопити шарф, могла збрехати, що загубила його вчора, а тепер знайшла...

Наступного дня Ірина прийшла знов. Цього разу Ремус угледів її в бінокль і поквапився якомога швидше й непомітно дійти до їхнього місця.

– Я теж дуже скучав за тобою! – Ремус обняв Ірину, поцілував і повів її вузькою стежкою в гущу очерету до «гнізда».

Ремус закріпив за ними руками очеретяну стіну, щоб «засекретити» слід, а коли повернувся, замітив, що Ірина плаче.

– Ти що, любя, плачеш?! Що таке? Що сталося? – занепокоєно дивувався він.

– Я дуже боюся... Вже почала не терпіти запахи, а невдовзі стане помітне й моє черево і що тоді?! Віктор зрозуміє в чому річ – він же лікар... – Ірина заридала ще сильніше.

– Не будь дурненька, – обняв її Ремус, попестив і поцілував заплакані очі. – Хіба можна? Твоє черевце ще не видно! Ти поки що тільки на другому місяці, ні? Я на цьому не розуміюся, але гадаю, що стане помітно через кілька місяців, а доти ми вирішимо цю справу.

– Як саме? Як?! Бо вам, чоловікам, байдуже. Вам... А якщо мені не вдасться зробити аборт, я пропаду! Я ж казала тобі, що Віктор не може мати дітей, а раптом я – ні сіло ні впало – завагітніла!.. Розумієш? Так що єдиний вихід – це аборт. Але як і де його зробити?!

– Про це і не думай! – сказав раптом Ремус. – Я довго над цим міркував: не потрібен ніякий аборт. То моя дитина, і я бажаю, щоб вона народилася!

– Ти здурів, Ремусе?! Не говори таке!

– Ні, я не здурів. Із ситуації, в якій ми знаходимося, існує єдиний вихід: твоє розлучення. Розведешся, а потім одружишся зі мною! Думка, що ти щонаочі спиш не зі мною просто вбиває мене! А не казала ти, що наситилася цієї пустелі, що хочеш жити в іншому місці, більш цивілізованому? Ну ось – ти розводишся, і ми покинемо Сфінту Ґеорґе.

– Казала я, що ти звихнувся... – вимовила Ірина вже м'якше. – Хіба ти уявляєш, що я зможу говорити Вікторові про таке? Він хороша душа, любить мене і я любила його...

– Але тепер, кажеш, що любиш мене. Чи, може, ти неправду говорила?

– Ні, то таки правда...

– Ну, в такому разі, справа проста: ти розводишся, потім швидко одружуємося, і ти, Іринко, народиш мені файного парубка або дівчинку-красуню із зеленими очима, великими та прекрасними, як і твої. Але не заплаканими, як в тебе тепер. А Вікторові скажу я, якщо тобі важко...

– Ні! Підожди. Може, знайдемо інший вихід...

– Який вихід? Моя пропозиція – найкращий вихід із теперішньої ситуації, слухай, що я тобі кажу. Завжди треба брати бика за роги!

(Продовження на 36 с.)

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Продовження з 35 с.)

2.

Віктор, можна сказати, став постійним гостем отця Владимира Бутояну, наче був його сімейним лікарем, але приходив він не тільки задля його старої матері та двадцятитрилітньої Ольги, а найбільше заради розмов з отцем на релігійні теми. І на Вікторів подив ті духовні розмови подобалися йому чимраз більше.

Ольгу найняв отець Бутояну на парафіяльний штат, але по суті вона була його хатньою служницею. Правда й те, що в селі говорили, ніби Ольга була не лише служницею, а й поповою любовницею. Але Віктор не вірив таким пліткам, бо вважав, що у вісімдесят з гаком років отцеві уже не до того. Та хто його знає...

Коли прибував лікар, Ольга завжди жалілася на болі голови, але не звертала жодної уваги на його поради й не брала приписані ним пілюлі, а зразу переходила на інше: просила лікаря, ще й дуже настирливо, щоб він найняв її працювати в диспансері. Але Віктор не успівав відповісти, бо відразу заперечував отця:

— А хіба ти не знаєш, що в диспансері працює Єв-статій? І навіть якщо не був би він там, тобі не дозволено найматися у двох місцях... Ніхто не має таке право!

Така сцена відбувалася майже кожного разу, коли приходив лікар Віктор Дорін. А після того, як отець Владимир знов і знов сердито пояснював Ользі, чому не дозволено їй одночасно працювати і в церкві, і в диспансері, він посилав її принести з комори пляшку вина. Як тільки виходила дівчина, отець казав гостеві, усміхаючись:

— Я гадаю, пане докторе, що Ольга любить вас... А втім, я помітив, що у вас неабиякий успіх серед жінок, бо й моя мати, хоч їй уже поверх сто років, закохана у вас, ге-ге-ге...

Ольга приносила вино й дві склянки, ставила на стіл і пробувала баритися чимось, але отець проганяв її:

— Ну, годі. Йди до свого діла, став рибу смажити, бо скоро обід...

— Уже йду, отче, а ви, може, запросите обідати в нас і пана доктора, га? — питала Ольга вже з дверей і спішила на кухню.

Парафіяльна хата знаходилася на одному подвір'ї із церквою, але була відгороджена рядом акацій

і високим тростяним тином, на який густо чіплялися лазурні квіти гліцинії. Була то скромна саманна будівля, покрита комишем, як майже всі катирлезькі хати. Отець Владимир Бутояну жив у ній із 1941 року. У 1940 році отець Бутояну зі сім'єю квапно покинув буковинське село, в якому служив, і опинився в Олтенії, потім кілька місяців у Мунтенії й нарешті опинився у Сфинту Ґеорґе. Прибув він лише зі своєю мамою, бо єдиний його син втопився у Пруті вісім років перед війною. Юнак саме закінчив чернівецький ліцей і разом з кількома друзями пішов купатися — і сталося нещастя. Після цієї трагедії паніматка не родила вже дітей, хоч було їй тільки 39 років. А щоб втамувати й загоїти хоч у певній мірі душевний біль, спричинений втратою єдиного сина, вони удочерили племінницю Іларію. Через кілька років дівчина стала вродливою панночкою, названі батьки віддали її за вчителя, допомогли їм спорядити гарне господарство, яке вони не змилювалися покинути, коли почалась евакуація, і тому названі батьки, уже немолоді, і стара отцева мати втекли без молодого сім'ї з-перед наближаючогося фронту. Дорога біженців виявилася довгою і зовсім нелегкою, бо з Буковини та Бессарабії втікало тисячі людей. На жаль, коли сім'я Бутояну щойно знайшла тимчасовий притулок в олтенському селі, паніматка захворіла на запалення легенів і через тиждень померла. Потім отець Владимир зі своєю мамою покинули Олтенію, побули кілька тижнів у Джурджу, де перезимували, і в березні '41 оселилися назавжди в Катирлезі. Але ніхто не знав справжню причину його вибору жити в далекому забутому Богом селі. А отець Владимир Бутояну справді ховався, а саме через своє політичне минуле: у буковинському селі був він чільним легіонером. А для легіонерів, головню після січневого придушеного військом повстання, почалося безпощадне переслідування.

У Сфинту Ґеорґе отець Владимир старався служити сумлінно і голос він мав приємний, мелодійний, проте йому ніяк не вдавалося, як кажуть, увійти в душу своїх прихожан. І не тому, що отець часто сварив їх дуже гостро за будь-яку помилку, і навіть не тому, що служив не на їхній мові, бо й монах, котрий перед ним прибув тимчасово із монастиря Кокошу, служив теж румунською мовою. Бо, зрештою, не має значення, на якій мові відбувається богослужіння, оскільки, як підкреслив у своєму казанні констанцький єпископ перед прихожанами, які уважно слухали його повчальне слово (владика відвідав Катирлез один тільки раз і тоді, певне, головню більше заради чорної ікри...), можемо молитися на будь-якій мові, бо Господь знає всі мови — чи не Він сотворив їх? — але головне молитися сумлінно, а не тільки молоти ротом, а думками блукати хтозна-куди. Але отець Бутояну не подобався катирлезчанам через зовсім

іншу причину. Віруючі із Сфінту Георг'є, як і їхні предки з України, святкували за старим стилем, а отець докладав зусиль, як казав він, «вивести їх у люди», тобто перевести катирлезчан на новий стиль. І робив він це не лагідним словом, а сварив їх, називав дурнями, котрі не розуміють таку просту річ, а саме, що новий стиль ніщо інше, як поправка календаря. «А ви, дурні, – сердився отець Владимир, – що робите, коли ваш годинник відстає? Не поправляєте, щоб він точно вказував годину? Поправляєте! Те ж саме сталося і з календарем: відстав і треба було поправити. Ух, уперті віслики!».

Крім упертості прихожан із Сфінту Георг'є святкувати за старим стилем (приміром, на Водохреще отець Владимир дорікав їм: «Сьогодні вас так багато в церкві, бо по-вашому нині Різдво!...»), мав він й інші незадоволення, теж «теологічного» порядку, але вже не місцевого плану, не пов'язані з упертістю своїх прихожан, а набагато глибші, такі, що стосуються догм, доктрин. На цей раз незадоволення було пов'язане з тим, що він як звичайний сільський піп не має можливості поправити деякі хибні, на його думку, речі в Румунській православній церкві, а ще більше, що не може поділитися з кимось своїми думками. А мав отець Владимир Бутояну чимало таких ідей, не тільки дуже цікавих, але й спроможних поправити деякі хибні сторони Православ'я, що негативно впливають на віруючих і на віру взагалі. Отець Бутояну був задоволений, що бодай із місцевим лікарем може обговорити деякі свої ідеї, але не всі, бо лікар, хоч і хороша людина, розумна й навіть віруюча, в чому отець переконався, зате на духовних питаннях мало розуміється. З ним, все ж таки, може обговорювати тільки ті питання, які підлягають логіці, щоб міг і лікар мати власну думку. А отець Бутояну бажав би поспілкуватися у зв'язку зі своїми ідеями з якимось єпископом, з митрополитом або навіть з патріархом, а, мабуть, таки найкраще з мудрим професором теології. Чув він про такого професора, а саме про отця Петру Резуша, буковинця, як і він. Але як зв'язатися з ним? А мав отець Владимир наготові чимало проблем для обговорення з таким славним спеціалістом. Наприклад, він почав би розмову, пропонуючи виправити в *Молитвенику* кілька помилок в текстах деяких молитов, хоч ті помилки здаються дрібними й незначними, але з часом вони ведуть до хибних тлумачень і заразом зводять віруючих, так би мовити, з ума. Ось, приміром, таки назву цієї книги необхідно виправити: вона не *Молитфеник*, а *Молитвеник*, бо походить від слова *молитва* і містить у собі численні необхідні людині молитви. Але й декотрі молитви здалося б поправити. Скажім, *Молитву для людини, котра хворіє безсонням* отець Бутояну поправив би у двох місцях: по-перше, в переліченні

святих лікарів безсрібників пропущено святих Мокиї й Аникита, котрих треба додати. По-друге, у молитві згадуються сім юних, які жили під час римського імператора Деція, гнобителя християн, котрий хоч і пробув недовго на престолі (249-151 pp.), жорстоко переслідував християн; в молитві сказано, що Господь усипив сім юнаків у печері, де вони проспали 372 роки, а після такого довгого сну проснулися непошкодженими. То безперечно, що Всемогучий Бог у силі зробити все. Він міг надати їм навіть тисячолітній сон, а то й багатотисячний сон. Але не в цьому річ. Коли чує хворий, котрому читають цю молитву, що комусь удалося спати 372 роки, а йому ніяк не вдається заснути, хворий не те що не заспокоюється, але починає сушити собі голову і запитувати самого себе, як вдалося тим юнакам спати стільки століть, а йому зовсім не спиться. І тому ця молитва, на думку отця Владимира, замість того, щоб заспокоїти хворого й допомогти йому заснути, має якраз протилежний наслідок. Тому отець Бутояну запропонував би замінити вираз «*триста сімдесят два роки*» словами «*довгий час*», а це не змінило б смислу тексту, зате, замість безсоння та неспокійних і «грішних» думок, дало б хворому спокійний цілющий сон, тобто якраз те, про що молить людина Господа устами священника.

В іншій молитві, у тій, де священник молиться за зцілення людини, котра хворіє на різні невралгії – зубні болі, болі вух тощо – сказано, що такий-то раб Божий (ім'я хворого), «якого печатали й хрестили...». А то відомо, що немовля спершу хрестять, а потім печатають святим єлеєм.

Крім цих дрібниць. Отець Бутояну завів би з тим славним теологом і глибшу розмову, приміром, про догму Святого Духа, установлену I-им і II-им Вселенськими соборами (у 325 і 431 роках), коли учасники встановили й Символ віри, у котрому сказано, що Святий Дух «від Отця походить». Православна церква понині зберігає незмінним текст цієї догми, зате Римсько-католицька на своєму Консиліумі 589 року сформулювала *Filioque*, згідно з яким Святий Дух походить і від Сина. Про це бажав би поговорити отець Бутояну з якимось обізнаним теологом, наприклад, з Петру Резушом чи з Думітру Станілоає, але оскільки така можливість не існує, а в такого роду обговореннях логіка має неабияку роль, отець Владимир Бутояну вирішив поговорити про це поки що з лікарем Доріном, котрого вважає розумним, а тому можна з ним заходити в дебати про догми. А розмова вкрай необхідна, бо отець Бутояну схильний признати, що в цьому питанні католики мають рацію. Хоч, як не дивно, і Православна церква у відпустах деяких молитов ніби признає *Filioque*.

(Далі буде)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

Оповіді про основи християнського віровчення

(Продовження з № 325)

Третій член символу віри

Коли народився Христос, не тільки волхви, а все сотворене Богом захотіло принести йому дари. І ось ангели принесли йому свій спів, небеса подарували нову зірку, земля дала печеру, в котрій народився Христос, і ясла, в які він був покладений. А рід людський дав Господу його Пресвяту Матір, Богородицю.

Люди весь дякують Спасителеві за те, що він прийшов на землю і спас своїм земним життям усіх людей. Ми приносимо Христові свої молитви і хвалу разом із ангелами. А в день Різдва Христового особливо хочемо славити Бога і дякувати йому за його народження на землі, як це зробив у вірші «Різдвяний сонет» Петро Тимочко:

Свят-вечірня надійшла година,
Ясна зоря на небозвід зійшла,
Марія-мати повивала сина
Й утішена Ісусом нарекла.

Ходила світом радісна новина,
Лунала Сину Божому хвала,
Бо він прийшов на Землю як людина,
Щоб люд спасти від ницості і зла.

Явився він для нашого спасіння,
Обрав дорогу і терпіння,
Та смерть прийняв за кожного із нас,

Хто жив, живе і житиме на світі –
Він Божим словом у Новім Завіті
Йти чесним шляхом кличе повсякчас.

Отже, Ісус Христос народився за часів імператора Августа. Від його народження бере початок нова (християнська) ера.

Ісус Христос був не тільки істинною людиною, а й істинним Богом. Тому його називаємо Боголюдиною.

Ісус Христос є другою Божою особою – Богом-Сином.

Божий Син став людиною, щоби врятувати людей від гріхів і вічної кари.

Пречиста Діва Марія – це Божа Матір, Богородиця, бо вона народила Ісуса Христа, який є не тільки людиною, а й Богом.

Різдво Христове святкують 7 січня (25 грудня за новим стилем).

Розповіді про Благовіщення і народження Ісуса Христа складають розуміння третього члена Символу віри: «Він (тобто Ісус Христос) ради нас, людей, і ради нашого спасіння з небес зійшов і тіло прийняв від Духа Святого і Марії діви, і став людиною». Вони означають, що за діянням Святого Духу Пречиста Діва Марія народила Господа Ісуса Христа, бо ж Спаситель світу не прийшов на світ уже дорослою людиною, але народився маленьким дитям.

Господь Ісус – це друга особа Божа, Бог-син. Ісус Христос народився у Віфлеємі від Пречистої Діви Марії за діянням Святого Духу.

СТРІТЕННЯ

*Нині, Владико, можеш відпустити слугу твого
за твоїм словом у мирі, бо мої очі бачили твоє
спасіння,
що ти приготував перед усіма народами;
світло на просвіту поганам,
і славу твого люду – Ізраїля.*

Лука, 2: 29 – 32

Щороку на сороковий день після Різдва Христового святкують день Стрітеня. Слово це означає зустріч. Зустріч з Ісусом Христом.

Де і коли відбулася ця зустріч?

Коли Ісусові виповнилося сорок днів, Марія та Йосип, за тодішнім обрядом, принесли його до Єрусалимського храму. Матір дякувала Богові, що послав на землю Боже дитя, і принесла в жертву, як того вимагав звичай, двох голубів.

У храмі був праведний старець Симеон. Саме він і зустрів на порозі храму Марію з маленьким Ісусом на руках. Колись давно Симеонові було напроорочено, що він не помре, поки не побачить Спасителя. Праведник узяв дитя на руки і сказав, що тепер може спокійно помирати, бо його очі бачили Спасителя, котрого Господь послав усім людям. Він буде світлом, що просвітить поган і принесе славу ізраїльському народові.

А потім Симеон звернувся до Марії і прорік, як багато суперечок буде довкола Ісуса і які випробування доведеться знести їй самій.

Зустріла Ісуса в храмі старенька пророчиця Анна, яка з радістю понесла поміж людей звістку про народження Спасителя світу. І яким великим пророцтвом виявилось це визнання у крихтній, безпомічній дитині!

ХРИСТИЯНСЬКІ ЧИТАННЯ

У ЄРУСАЛИМСЬКОМУ ХРАМІ

Чого ж ви шукали мене?

*Хіба ви не знали, що повинно мені бути в тому,
що належить моєму Отцеві?*

Лука, 2: 49

Після смерті Ірода родина Йосипа оселилася в Назареті, рідному місті Діви Марії. Тут пройшло дитинство і юність Ісуса. Люди звикли вважати Назарет його батьківщиною, а самого його називали Назаретянином.

Щороку Йосип та Марія на свято Пасхи ходили до Єрусалимського храму, щоб помолитися і принести жертву Богові. Коли Ісусові виповнилося дванадцять років, вони взяли із собою і його.

Після свята Йосип і Марія в гурті людей поверталися додому і не помітили, що Ісус залишився в Єрусалимі. А коли побачили, що хлопчика нема з ними, стривожені повернулися до міста. Третього дня вони знайшли Ісуса у храмі посеред сивобородих мудреців і священників. Між ними точилася жвава бесіда, і поважні старці дивувалися:

– Звідки такий проникливий розум у звичайного хлопчика?

Проте ніхто із них не здогадувався, що перед ними – Спаситель світу.

Занепокоєна мати вигукнула:

– Дитино моя! Що ти зробив з нами? Я і твій батько скрізь тебе шукаємо.

Ісус відповів:

– Чого ж ви шукали мене? Хіба ви не знали, що повинно мені бути в тому, що належить моєму Отцеві?

Йосип і Марія заспокоїлися. Адже Ісус – Боже дитя. Дім Господній – його дім.

**Рогір ван дер Вейден.
Принесення Немовляти
Христа до храму. 1459.**

ХРЕЩЕННЯ ІСУСА ХРИСТА

І голос пролунав з неба:

„Це Син мій любий, що його я вподобав”.

Матей, 3: 17

Старозавітні пророки провіщали, що перед народженням Спасителя прийде на землю чоловік, котрий підготує йому шлях до людських сердець. Таким чоловіком, посланцем Божим, став Іван Хреститель, якого називають Предтечею (попередником) Ісуса Христа.

Іван Хреститель проповідував, що наблизилося Царство Боже і скоро прийде Спаситель світу. Він говорив:

– Покайтеся! Не ображайте один одного!

У юдеїв уже давно не було пророків, і вони охоче приходили слухати проповіді Івана. Предтеча Господній

проповідував, що без покаяття не можна дістати милості Божої, що треба завжди бути милосердним, стриманим, уникати всіляких гріховних справ.

Приходили митарі – збирачі податків. Іван говорив їм, щоби вони не пригнічували народ і не брали зайвих грошей на свою користь. Були там і фарисеї, котрі виконували правила зовнішнього благочестя, а потайки робили багато беззаконь. Підходили і садукеї, котрі заперечували безсмертя душі. Іван, бачачи їх, вигукував:

– Гнів Божий на вас! Покайтеся і творіть діла, гідні покаяття.

Багато людей щиро каялися, і на знак очищення від гріхів хрестив їх Іван у водах Йордану.

Проповідуючи про близький прихід Спасителя, Іван говорив:

– Ось іде за мною сильніший за мене, у котрого я не гідний розв'язати ремінь взуття його. Я хрещу вас водою, а він буде хрестити вас Духом Святим.

І ось одного дня прийшов до Івана сам Ісус Христос, Спаситель, котрому на той час, як і Предтечі, було 30 років, і попросив охрестити його, як звичайну людину. Хоч він, як Бог, був абсолютно чистим від гріха. Іван хотів стримати його:

– Чого тобі хреститися від мене, коли мені слід прийняти хрещення від тебе.

Але Ісус заперечив йому, говорячи, що кожний повинен робити те, що йому велить Бог.

І Іван підкорився.

А коли Ісус Христос після хрещення вийшов із вод Йордану, розкрилися раптом небеса, і Дух Божий у вигляді голуба опускався на Христа, і чувся в цей час

голос із небес: „Це син мій любий, що його я вподобав”.

Так під час хрещення Господа, вперше від народження Христа на землі, Бог явив себе людям у всій своїй таємничій повноті, у Пресвятій Трійці.

Було чути голос з неба, голос Отця, Дух Святий сховався у вигляді голуба, а сам Син Божий Ісус Христос прийняв хрещення від Івана.

День хрещення Ісуса Христа дуже урочисто святкують 19 січня (за новим стилем – 6 січня).

Господь Ісус Христос велів своїм апостолам іти по всій землі і хрестити людей і во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, занурюючи у воду.

У день свята Хрещення Господнього здійснюється хресний хід на річку, щоб освятити там воду.

День Хрещення Ісуса Христа називають ще Бого-явленням Господнім, тобто днем, коли Бог явився людям як єдина Пресвята Трійця. (Далі буде)

У НАЦІОНАЛЬНИЙ ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС МИСТЕЦТВ «ЮНІ УКРАЇНСЬКІ ТАЛАНТИ РУМУНІЙ» (нагородження переможців та учасників)

Шербівці (Сучавський повіт)

Верхня Рівня (Марамуреський повіт)

Національний коледж ім. М. Емінеску (м. Сучава)

Ремети (Марамуреський повіт)

Ремети (Марамуреський повіт)

Келінешть Єнаке (Сучавський повіт)

Ботошеніца (Сучавський повіт)

Технічний коледж ім. Лацку Воде (м. Сірет)

Негостина (Сучавський повіт)

Балківці (Сучавський повіт)

Лицей ім. Т. Шевченка (м. Сірет)

Палтіну (Сучавський повіт)

Гімназія ім. Петру Мушата (м. Сірет)

Гімназія ім. Богдана Воде (м. Радівці)